

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาวิจัย เรื่องพฤติกรรมการสอนของครูเกียรติยศวิชาภาษาไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการสอน
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมการสอน
3. พฤติกรรมการสอนของครูภาษาไทย
4. คุณลักษณะของครูสอนภาษาไทย
5. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
6. การคัดเลือกบุคลากรต้นแบบให้ได้รับรางวัลครูเกียรติยศ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พฤติกรรมการสอน

ความหมายของพฤติกรรมการสอน

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่าพฤติกรรมการสอนไว้ต่างกันตามแนวคิดของแต่ละบุคคล

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช (2545: 47) ให้ความหมายของพฤติกรรมการสอนไว้ว่า

...พฤติกรรมการสอน หมายถึง การกระทำที่ผู้สอนกำหนดให้มีขึ้นภายใต้สถานการณ์การเรียนการสอนซึ่งจะมีทั้งการกระทำหรือการแสดงออกของครูและนักเรียนที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันในชั้นเรียนมีทั้งพฤติกรรมทางวาจาและไม่ใช่วาจา เช่น การพูด การอธิบาย การใช้คำถามออกคำสั่ง การเสริมแรง การทำแบบฝึกหัด รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ด้วย. . .

อรรถสิทธิ์ (2538: 9) กล่าวว่า พฤติกรรมการสอน หมายถึง “การกระทำหรือการแสดงออกของครูในลักษณะกิริยา อากาณ ภาษาพูด ในระหว่างที่ดำเนินการสอนโดยศึกษาพฤติกรรมการสอนด้วยการเข้าสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู”

สมบัติ (2545: 15) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมการสอนไว้ว่า “เป็นการกระทำที่ครูแสดงออกเพื่อมุ่งพัฒนานักเรียนในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะตามความมุ่งหมายที่วางไว้ในกลุ่มวิชาต่าง ๆ”

ธีรยุทธ์ (2525: 125) กล่าวว่า พฤติกรรมการสอน หมายถึง “การกระทำหรือกิจกรรมที่ครูและนักเรียนแสดงออกเพื่อมุ่งพัฒนานักเรียน ในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ถ้าครูเป็นผู้แสดงออกก็เรียน [ศึกษา] พฤติกรรมการสอนของครูถ้านักเรียนแสดงออกก็เรียน [ศึกษา] พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน”

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พฤติกรรมการสอน หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของครูที่เกิดขึ้นก่อน ระหว่าง และหลังการสอน มีทั้งพฤติกรรมทางวาจา และพฤติกรรมที่ไม่ใช่วาจา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนานักเรียนทั้งในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรซึ่งสามารถที่จะสังเกตเห็นได้ในขณะทำการสอน

ความสำคัญของพฤติกรรมการสอน

Millman (1981) กล่าวถึงความสำคัญของพฤติกรรมการสอนไว้ว่า

... พฤติกรรมการสอนของครูนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญที่สุดแม้จะมีปัจจัยอื่นอีกหลายประการที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพราะพฤติกรรมการสอนจะทำให้เด็กสนใจเรียน และมีความพอใจในการเรียน นอกจากนี้แล้วยังทำให้นักเรียนรักใคร่และศรัทธาในตัวครู ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะส่งผลให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก็จะดีไปด้วย. . .

มานิตย์ (2542) กล่าวถึงความสำคัญของพฤติกรรมการสอนไว้ว่า

... พฤติกรรมการสอนของครูและนักเรียนในห้องเรียนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันตลอดเวลา พฤติกรรมการสอนที่ดีของครูย่อมมีปฏิริยาผลผลักดันให้พฤติกรรมการเรียนดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้จากแนวคิดพื้นฐานที่เชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรง ส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมผู้อื่น และเกิดจากการฟังคำบอกเล่ารวมทั้งการอ่าน ถ้าครูทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนแล้ว คุณลักษณะต่าง ๆ ก็จะถ่ายทอดไปสู่เด็กด้วย ฉะนั้นการที่ต้องทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีจึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะปฏิเสธไม่ได้ สิ่งที่ครูสามารถแสดงให้เห็นเป็นตัวอย่างได้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การพูดจา การแต่งกาย การแสดงออกทางอารมณ์ มนุษยสัมพันธ์...

พฤติกรรมการสอนของครูจะมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนดังที่กล่าวมาแล้ว พฤติกรรมการสอนของครูยังมีส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงด้วย ดังผลการศึกษาและผลการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการมัธยมศึกษา ของสำนัก นายกรัฐมนตรี (2540) พบว่า ไม่ว่าสภาพแวดล้อมจะเป็นอย่างไร ตัวป้อนจะพร้อมมากน้อยเพียงใด พฤติกรรมการสอนของครูก็ยังเป็นตัวที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ถึงแม้ว่า พฤติกรรมดังกล่าวจะยังมีความกระจัดกระจายในแง่พฤติกรรมย่อยที่พบว่ามีอิทธิพลก็ตามแต่ พฤติกรรมดังกล่าวของครูต่างก็เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Cross (1993) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ต่อการสอนของครูมัธยมศึกษาดีเด่นในวอชิงตัน พบว่า ครูมัธยมศึกษาดีเด่นได้รับอิทธิพลมาจากครูที่เคยสอนและครูดีเด่นเคยมีผลการเรียนดีมีเกรดเฉลี่ยสูง รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งใน โรงเรียนและวิทยาลัย ครูดีเด่นจะคำนึงถึงความสามารถในการรับรู้ของนักเรียนและความสำเร็จของนักเรียนโดยรวมและรายบุคคล

กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมการสอนของครูมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีส่วนช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรรวมถึงมีอิทธิพลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หากครูขาดความรู้ความสามารถและมีพฤติกรรมการสอนที่ไม่เหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดผลเสียต่อการจัดการเรียนรู้

พฤติกรรมการสอนของครูในยุคปฏิรูปการศึกษา

ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การปฏิรูปการเรียนรู้จึงต้องเริ่มที่การปรับเปลี่ยนบทบาทและพฤติกรรมครูเป็นอันดับแรก ดังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (2546ข: 12) มาตรา 24 ระบุว่าให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ โดย 1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 4) การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ 6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

สมศักดิ์ (2543) กล่าวถึงพฤติกรรมของครูในยุคปฏิรูปไว้ดังนี้ ครูควรปรับพฤติกรรมเป็นผู้ชี้แนะ เป็นพี่เลี้ยงชี้ประเด็นและมุมมองที่น่าคิด หรือผู้จัดการให้นักเรียนเป็นไปตามเป้าหมาย หรือมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด พฤติกรรมที่ครูควรปฏิบัติได้แก่ กระตุ้นความสนใจ การจัดสิ่งแวดล้อมทางบวกให้เรียนอย่างมีความสุข ให้ความรักให้ความมั่นคง ให้มีอิสรภาพ เอาใจใส่ให้การยอมรับอธิบายด้วยเหตุผล ให้ข้อมูลย้อนกลับด้วยการติดตามความก้าวหน้าบันทึกผล การเรียนและเพิ่มสะสมงานรับรู้ความรู้สึกรักของนักเรียนและเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งจะต้องมีทักษะในการสื่อสารกับนักเรียน สามารถมองเป็นว่านักเรียนแต่ละคนทำงานอย่างไร ครูและนักเรียนร่วมมือในชั้นเรียนอย่างไร สามารถจะพัฒนาความเข้าใจและวิสัยทัศน์ของตนเอง สามารถสร้างสภาพแวดล้อมภายในที่นักเรียนต้องการในการทำงานและสร้างความรู้สึกรักที่ให้นักเรียนอยากทำงานสามารถดั่งสิ่งที่ดี ๆ ของนักเรียนมาสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นผลงานของนักเรียน เกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครูภาษาไทยในยุคปฏิรูปการศึกษา สุจริต (2544) ได้ให้ความเห็นว่าครูภาษาไทยควรมีพฤติกรรม 25 ประการ คือ ริเริ่ม สร้างสรรค์ ขยันทำงาน เบิกบาน ยิ้มแย้ม

แต่งแต้มสีสัน สร้างฝันจินตนาการ มีวิญญูณความเป็นครู สร้างสื่อเลศहरु นับถือนักเรียน
 พากเพียรสร้างปฏิสัมพันธ์ เป็นกัลยาณมิตร ไม่ยึดติดตัวตน ชอบฝึกฝนตนเอง ไม่เกรงความลำบาก
 สอนหลากหลายวิธี มีมนุษยสัมพันธ์ แข่งขันร่วมมือ ยึดถืออุดมการณ์ สืบสานวัฒนธรรม เก่ง
 กิจกรรมรู้อรอบ รอบคอบการประเมิน เพลิดเพลินชอบสอน อาหารห่วงใยศิษย์ ช่างคิดช่างวิจารณ์
 และทำงานมีแผน

พิมพ์พันธ์ (2543) กล่าวถึงหน้าที่ของครูในยุคปฏิรูปการศึกษาว่า

...ครูในยุคปฏิรูปการศึกษาควรทำหน้าที่ตามแนวการปฏิรูปควรมีลักษณะสำคัญคือ
 มีวิสัยทัศน์ กระบวนทัศน์ใหม่ ๆ มองเห็นและเข้าใจการเปลี่ยนแปลงโลกและสังคมไทยที่
 กระทบและเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มีความคิดวิจารณ์ญาณที่จะมองเห็นปัญหาที่มาและผล
 ของสังคมและการศึกษาที่ซับซ้อนในโลกยุคใหม่อย่างมีแนวทางแก้ไขและทางเลือกใหม่ ๆ
 ให้กับชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์พร้อมที่จะปรับปรุง พัฒนางานของตนเองอยู่ตลอดเวลา
 และอย่างมีนวัตกรรมเพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงที่ดึงามมาสู่สังคมและการศึกษา รู้จัก
 และเข้าใจเด็ก ธรรมชาติของเด็กในวงกว้าง รู้จักเด็กที่หลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม
 และความเชื่อเพื่อที่จะจัดสภาพแวดล้อมสำหรับนักเรียนเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคลเพื่อ
 ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในตัวนักเรียนให้ได้มีเทคนิคการสอนใหม่ ๆ ตามแนวทางของ
 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (พ.ร.บ.) โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนาทักษะการคิด
 การจัดการ การแก้ปัญหา การประยุกต์ใช้ การเรียนจากสภาพจริงและการแสวงหา
 ความรู้อยู่เสมอ มีทักษะใหม่ ๆ ในการสร้างพัฒนาสาระของการศึกษา การสร้างหลักสูตร
 ท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความจำเป็นของแต่ละพื้นที่รวมถึงการสรรหาพัฒนาและร่วมมือ
 กับชุมชนในการส่งเสริมภูมิปัญญาไทย มีความรู้และความสามารถพื้นฐานในการบริหาร
 จัดการเพื่อร่วมมือกับผู้บริหารและคณาจารย์ในการบริหารตามแนวทางใหม่ที่เน้นคุณภาพ
 ประสิทธิภาพได้มีความสามารถในการวิจัย ค้นคว้า สร้างความรู้ใหม่ และเผยแพร่ผลงาน
 ของตนเองได้...

ธนู (2542: 62) ได้เปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของครูในการจัดประสบการณ์การ
 เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและครูที่สอนแบบปกติไว้ดังตาราง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและครูที่สอนแบบปกติ

พฤติกรรมสอนของครูที่สอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	พฤติกรรมสอนของครูที่สอนแบบปกติ
1. สอนนักเรียนโดยวิธีบูรณาการเนื้อหา	1. สอนแยกเนื้อหา
2. แสดงบทบาทในฐานะผู้นำประสบการณ์ทางการศึกษา	2. มีบทบาทในฐานะตัวแทนของเนื้อหาวิชา
3. กระตือรือร้นในบทบาท ความรู้สึกของนักเรียนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน	3. ละเลย เฉยเมยต่อบทบาทนักเรียน นักเรียนไม่มีส่วนร่วมแม้แต่จะออกความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร
4. ใช้เทคนิคการค้นพบด้วยตนเองของนักเรียนเป็นกิจกรรมหลัก	4. ใช้เทคนิคการเรียนโดยการท่องจำเป็นหลัก มุ่งเน้นการให้รางวัล
5. ไม่เคร่งครัดกับมาตรฐานทางวิชาการจนเกินไป	5. เคร่งครัดกับมาตรฐานทางวิชาการมาก
6. มีการทดสอบน้อย	6. มีการทดสอบสม่ำเสมอ
7. มุ่งเน้นการทำงานเป็นกลุ่มแบบร่วมมือ	7. มุ่งเน้นการแข่งขัน
8. ไม่ยึดติดกับห้องเรียน	8. สอนในขอบเขตของห้องเรียน
9. มุ่งสร้างสรรค์ประสบการณ์ใหม่	9. เน้นย้ำประสบการณ์ใหม่เพียงเล็กน้อย
10. มุ่งเน้นความรู้ทางวิชาการและทักษะด้านจิตพิสัยเท่าเทียมกัน	10. มุ่งเน้นความรู้ทางวิชาการเป็นสำคัญ ละเลยความรู้สึกหรือทักษะด้านจิตพิสัย
11. มุ่งเน้นการประเมินกระบวนการเป็นสำคัญ	11. ประเมินด้านกระบวนการเพียงเล็กน้อย

ที่มา: ธนู (2542: 62)

สรุปได้ว่า ครูในยุคปฏิรูปการศึกษาควรจัดการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นสำคัญมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้วิธีการสอนที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ ระหว่างสอน และการประเมินผล ประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลายเข้าใจธรรมชาติของนักเรียนได้ รวมทั้งเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียน เพื่อนครู และท้องถิ่น มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู ให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และ ด้านจิตพิสัยอย่างเท่าเทียมกัน

การเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมการสอน

การสังเกต

วิธีการที่จะศึกษาพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ มากที่สุด นั่นก็คือ การสังเกตพฤติกรรมของบุคคลนั้น เนื่องจากการสังเกตเป็นวิธีการโดยตรงที่ทำให้ผู้เก็บข้อมูลได้เห็นสภาพที่แท้จริงอันเกิดจากพฤติกรรมใด ๆ ก็ตามของบุคคล ดังนั้นในการที่จะศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช่วิธีการสังเกตการสอน โดยรายละเอียดเกี่ยวกับการสังเกตการสอน มีดังนี้

1. ความหมายของการสังเกต

มีผู้ให้ความหมายของการสังเกตไว้หลายความหมายดังประมวลได้ดังนี้ Flanders (1970: 1) ได้สรุปถึงการสังเกตพฤติกรรมการสอนในชั้นเรียนว่า มาจากรากฐานของความคิดที่ว่า พฤติกรรมที่เกิดขึ้นสามารถรับรู้ได้ในรูปของเหตุการณ์ที่ปรากฏต่อเนื่องกัน และเป็นเหตุการณ์ในช่วงสั้น ๆ ซึ่งครูประจำการ นักเรียนฝึกหัดครู และผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนที่ได้รับ การฝึกฝนจะสามารถจำแนกและวิเคราะห์พฤติกรรมของตนได้ ส่วนเจดิสคัลด์ (2525: 73) กล่าวถึงการสังเกตว่าเป็นการค้นหาข้อความจริง พฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นในทันทีทันใด โดยอาจเลือกศึกษาจากพฤติกรรมที่บุคคลเหล่านั้นแสดงออกอยู่บ่อยจนเป็นปกติวิสัยหรืออาจแสดงออกเป็นกรณีพิเศษก็ได้ การสังเกตเป็นการแสวงหาข้อความจริงของปรากฏการณ์โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งหลายของผู้สังเกตโดยตรง นอกจากนี้ พวงรัตน์ (2538: 109) ได้กล่าวว่า การสังเกตเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ต้องอาศัยประสาทสัมผัสหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสาทสัมผัสทางตา และหูเป็นสำคัญ การสังเกตใช้ได้ดีสำหรับการศึกษาคุณลักษณะ และพฤติกรรมของบุคคล รวมถึงปรากฏการณ์และพิธีการต่าง ๆ

วัชรา (2541: 17) ได้กล่าวว่า การสังเกต คือ การมองหรือการดูอย่างพิจารณา ซึ่งต่างจากการมองหรือการดูโดยทั่วไป โดยเฉพาะการสังเกตในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นเทคนิควิธีการที่ต้องมีการเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติ เพราะการสังเกตการสอนนั้นเป็นเทคนิควิธีที่ต้องดำเนินการอย่างมีระบบ และเป็นที่ยอมรับว่ามีประโยชน์ในการเรียนรู้ และพัฒนาในวิชาชีพของบุคคลต่าง ๆ หลายๆ อาชีพ การสังเกตการสอนนั้นย่อมมีจุดมุ่งหมายสำคัญเฉพาะไม่ใช่การสังเกตธรรมดาที่เป็นที่คุ้นเคยและรู้จักกันดี เพราะเมื่อมีการสังเกตการสอนก็ต้องมีการบันทึกเก็บรวบรวม

ข้อมูล วิเคราะห์ และแปลความหมายข้อมูล แจกให้กับผู้ได้รับการสังเกตทราบหรือรู้ความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การสังเกตเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นของพฤติกรรมการสอนของครู การสังเกตที่จะให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงนั้น ผู้สังเกตจะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ในเรื่องที่สังเกต และใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพในการสังเกต

2. ประเภทของการสังเกต

พวงรัตน์ (2538: 109-110) จำแนกการสังเกตตามลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้สังเกตเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การสังเกตทางตรง (direct observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตต้องเฝ้าดูเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยอาศัยประสาทสัมผัสทางตาเป็นส่วนใหญ่ ร่องลงมาคือหู

การสังเกตทางตรงสามารถแบ่งย่อยได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์หรือกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย ผู้ถูกสังเกตอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ แต่ในกรณีที่ต้องการพฤติกรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติและความเป็นจริง ก็ไม่ควรให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว การสังเกตในลักษณะนี้ จะทำให้ได้พฤติกรรมหรือเหตุการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม

1.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non participant observation) เป็นการสังเกต อยู่นอกวง กระทำตนเป็นผู้ดูอย่างเฉยๆ โดยไม่ได้เข้าไปร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เช่น กรณีที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้ทำการสอนและไม่ได้เข้าไปเรียนเหมือนกับนักเรียน

2. การสังเกตทางอ้อม (indirect observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้เห็นเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง แต่อาศัยการถ่ายทอดด้วยเครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สังเกตการณ์ถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ ถ่ายภาพไว้ เป็นต้น

การสังเกตสามารถแบ่งได้อีกหลายลักษณะ เช่น บุญชม (2535: 71) ได้แบ่งตามแบบของการสังเกตได้ 2 ประเภท คือ

1. การสังเกตแบบมีโครงสร้าง (structure observation) หมายถึง การสังเกตที่ผู้สังเกตได้กำหนดขอบเขตที่จะสังเกตไว้ล่วงหน้าแน่นอนแล้ว ในการสังเกตจะศึกษาเฉพาะเรื่องที่ผู้สังเกตจำกัดขอบเขตไว้แล้วเท่านั้น
2. การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (non - structure observation) หมายถึงการสังเกตที่ผู้สังเกตมิได้วางแผน หรือกำหนดขอบเขตเฉพาะเรื่องไว้ล่วงหน้าว่าจะศึกษาเรื่องใด ซึ่งผู้สังเกตจะศึกษาสภาพทั่วไปอย่างกว้าง ๆ

วีชรา (2541: 21 – 22) จำแนกการสังเกตการสอนตามแบบการบันทึก เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การสังเกตเชิงปริมาณ (Quantitative Observation) เป็นการสังเกตและบันทึกเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่สามารถจัดกลุ่มและนับจำนวนครั้ง หรือความถี่ของการปรากฏ ของเหตุการณ์หรือพฤติกรรมนั้น ๆ ได้
2. การสังเกตเชิงคุณภาพ (qualitative observation) เป็นการสังเกตและบันทึกเชิงพรรณนาอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ละเอียด ชับซ้อน จำแนกกลุ่มพฤติกรรมไม่ได้ บางทีเรียกวิธีการสังเกตและบันทึกเชิงคุณภาพนี้ว่า การสังเกตและบันทึกเชิงพรรณนา (narrative or description types of observation)

สรุป ได้ว่าประเภทของการสังเกตมีทั้งการสังเกตทางตรง ทางอ้อม สังเกตแบบมีโครงสร้าง แบบไม่มีโครงสร้าง สังเกตเชิงคุณภาพ และสังเกตเชิงปริมาณ ซึ่งผู้สังเกตจะใช้วิธีการแบบใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการสังเกตเป็นหลัก

3. เทคนิคในการสังเกต

สุภางค์ (2548: 54-55) กล่าวถึงเทคนิคในการสังเกตไว้ 4 ประการดังนี้

1. ลองสังเกตและจดบันทึกทุกอย่างที่มองเห็น นักวิจัยจะต้องคิดว่าสิ่งที่ตนจะจดลงไปคืออะไร เพราะเหตุใดจึงจด ฉะนั้นสิ่งที่นักวิจัยเลือกจดก็จะเป็นตัวกำหนดว่าอะไรคือสิ่งสำคัญที่ควรแก่การจดบันทึก

2. ไม่สังเกตและบันทึกอะไรเลยรอให้เหตุการณ์อะไรที่สะดุดตาสะดุดใจเกิดขึ้นแล้วจึงเริ่มสังเกตและจดบันทึก วิธีการนี้ใช้ได้ดีในเหตุการณ์ที่นักวิจัยเองก็ไม่คุ้นเคย

3. สังเกตสิ่งที่ขัดแย้งหรือแปลก เมื่อนักวิจัยอยู่ในเหตุการณ์หนึ่งและได้พบว่ามีข้อมูลที่ขัดแย้งกับที่เคยได้รู้มา อาจใช้จุดนี้เป็นจุดเริ่มต้นในการสังเกต

4. เริ่มสังเกตจากสิ่งที่ชาวบ้านมองเห็นปัญหาใหญ่เมื่อเข้าไปศึกษาชุมชน หลังจากทำความเข้าใจและสำรวจชุมชนแล้วจะได้ทราบปัญหาที่ชาวบ้านเผชิญอยู่ แต่ก็มิได้หมายความว่าปัญหาที่ชาวบ้านเสนอจะเป็นความจริงเสมอไป

วัชร (2541: 23-68) ได้เสนอเทคนิควิธีดำเนินการสังเกตเชิงคุณภาพหรือเชิงพรรณนา และบันทึกด้วยวิธีการต่อไปนี้

1. การสังเกตและบันทึกเชิงพรรณนา (detached open-ended narrative) โดยที่ผู้สังเกตไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน สังเกตและบันทึกโดยมองจากภายนอก ซึ่งวิธีการสังเกตและบันทึกจะบันทึกทุกอย่าง ทุกเหตุการณ์ที่สนใจหรือน่าสนใจ

2. วิธีสังเกตบันทึกเชิงพรรณนา โดยเลือกหรือกำหนดพฤติกรรมเฉพาะที่จะสังเกตและบันทึก (selective vibration)

3. สังเกตบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์เล็ก ๆ น้อย ๆ (anecdotal record) เป็นวิธีการสังเกตและบันทึกเชิงพรรณนาอีกวิธีหนึ่ง โดยผู้สังเกตจะต้องเขียนบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสั้น ๆ ไม่ปนความคิดเห็นใด ๆ

4. สังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) การสังเกตและบันทึกเชิงพรรณนา โดยผู้สังเกตมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน พร้อมกับบันทึกเหตุการณ์ประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจด้วย

5. การสังเกตและบันทึกโดยมีคำถามนำทางสังเกต (focused questionnaire observation) เป็นการสังเกตและบันทึกตามประเด็นและคำถามที่สนใจหรือตกลงกันล่วงหน้า

6. การสังเกตและบันทึก การแสดงความคิดเห็นส่วนตัววิพากษ์วิจารณ์ในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางการสอนต่าง ๆ (educational criticism)

สรุป เทคนิควิธีการสังเกตเชิงคุณภาพ ก็คือ การสังเกตและบันทึกเชิงพรรณนา หรือเขียนอธิบายเหตุการณ์และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่จัดกลุ่มพฤติกรรมและใช้เครื่องมือหรือวิธีการสังเกตเชิงปริมาณหรือวิธีอื่น ๆ ไม่ได้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสังเกตและบันทึกเชิงพรรณนา (detached open-ended narrative) เพราะเป็นวิธีการสังเกตและบันทึกเหตุการณ์ทุกเหตุการณ์ หรือเหตุการณ์ที่สนใจหรือน่าสนใจทำให้สามารถได้รายละเอียดที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุด

4. เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกต

เนื่องจากการสังเกตพฤติกรรมการสอนในชั้นเรียนมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอย่างมาก จึงได้มีนักการศึกษาได้พยายามคิดค้นเครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนขึ้นมา ให้การสังเกตพฤติกรรมการสอนเป็นระบบ และน่าเชื่อถือ ดังที่ วัชร (2541: 23 – 68) ได้จำแนก เครื่องมือในการสังเกตเชิงปริมาณไว้เป็น 4 ประเภทดังนี้

1. เครื่องมือนับจำนวนความถี่ของกลุ่มเหตุการณ์ และพฤติกรรมต่าง ๆ (categorical frequency instrument) เป็นเครื่องมือที่สามารถสร้างขึ้นได้ง่าย แต่ก่อนอื่นอาจมีการจัดกลุ่ม จัดประเภทของพฤติกรรมที่สังเกตเสียก่อนหรือจะใช้เวลามาเป็นตัวกำหนดในการสังเกต และการบันทึกด้วยก็ได้ เครื่องมือแบบประเภทของพฤติกรรม (categorical instrument) เป็นแบบฟอร์มที่ระบุเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่สังเกต และตรวจสอบความถี่ที่พฤติกรรมหรือเหตุการณ์นั้น ๆ ปรากฏในแต่ละช่วงเวลา เช่น เครื่องมือการสังเกตการสอนของ Flanders เป็นเครื่องมือสำหรับใช้สังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนที่เป็นการพูดหรือการใช้อาจาระหว่างกันเท่านั้น ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบตารางแจกแจงความถี่ (frequency categories) โดยแบ่งพฤติกรรมการสอนของครูและการเรียนของนักเรียนเป็น 10 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะระบุความหมายและลักษณะของพฤติกรรมเอาไว้ โดยแบ่งพฤติกรรมการใช้วาจาของผู้สอนขณะดำเนินการสอนไว้ 7 กลุ่ม เรียงตามลำดับหมายเลข 1 – 7 และพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนโดยการใช้คำพูดของนักเรียน 2 กลุ่ม คือ ลำดับที่ 8 – 9 ส่วนพฤติกรรมที่ 10 นั้นเป็นการแสดงออกด้วยการเงียบ

2. เครื่องมือการสังเกตแบบระบุตัวบ่งชี้การปฏิบัติ (performance indicator instruments) โดยจะบันทึกการปรากฏของพฤติกรรมต่าง ๆ หรือการปฏิบัติต่าง ๆ ที่ได้ระบบไว้ในเครื่องมือ อาจจะมีทางเลือกอื่นให้บันทึกนอกเหนือจากการปรากฏหรือไม่ปรากฏของเหตุการณ์หรือพฤติกรรมเหล่านั้น

3. เครื่องมือการสังเกตแบบสร้างภาพ (visual diagramming) โดยการทำแผนผังของ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในห้องเรียนตามที่สังเกตเห็นได้ การทำ visual diagram เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะบรรยาย (ด้วยภาพ) เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนจากการสังเกตได้ เช่นการ ปฏิสัมพันธ์ด้วยวาจาระหว่างครูกับนักเรียนหรือครูเดินไป - มาในห้องเรียนอย่างไร

4. เครื่องมือแบบการตรวจสอบรายการและการลงรหัสตามจังหวะเวลา (checklist and timeline coding) เป็นเครื่องมือสังเกตการสอนอีกแบบหนึ่งที่นับความถี่ได้เป็นแบบการตรวจสอบ การ โดยมีข้อถามต่าง ๆ ให้ตรวจสอบหรือแบบ มาตรฐานประเมินค่ามีหัวข้อหรือประเด็นย่อย ๆ ให้ ตรวจสอบว่าได้ปฏิบัติหรือมีมากน้อยแค่ไหน

การสัมภาษณ์

พฤติกรรมการสอนนอกจากจะศึกษาให้ละเอียดและได้ข้อมูลที่ถูกต้องจากการสังเกตแล้ว พฤติกรรมบางอย่างไม่สามารถแสดงออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนด้วยการสังเกต หรือ อาจจะเป็น ความคิดเห็นหรือความรู้สึกนึกคิด วิธีการที่จะช่วยทำให้ข้อมูลส่วนนี้ชัดเจน แน่นนอน และถูกต้อง คือ การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นการสนทนากันอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยผู้วิจัยเป็นผู้ซักถามพูดคุยด้วย ตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียด การสัมภาษณ์นี้จะกระทำควบคู่ไปกับการสังเกต ซึ่ง สุภางค์ (2548: 75-79) ได้แยกการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 วิธี คือ

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนด รูปแบบไว้เรียบร้อยแล้ว หัวเรื่องที่จะสัมภาษณ์ - คำถามต่าง ๆ เป็นการสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้เฉพาะ สำหรับเรื่องนั้น ๆ ในสถานการณ์นั้น ๆ

2. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) การสัมภาษณ์แบบนี้สร้างขึ้นบนความเชื่อที่ว่า สังคมนั้นประกอบไปด้วย ค่านิยมหลากหลายของคนหลายกลุ่ม ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในสังคมนั้นได้ เพื่อที่จะสามารถทำความเข้าใจกับค่านิยมหลากหลายนี้ และเพื่อทำความเข้าใจกับการเกิดความขัดแย้ง ผู้วิจัยจะต้องได้ข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์แบบนี้ อาจแบ่งได้เป็น 4 แบบย่อย ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เป็นการสัมภาษณ์โดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ มีความยืดหยุ่นมาก เพราะมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ มีอิสระที่จะอธิบายแนวความคิดของตัวเองไปเรื่อย ๆ การสัมภาษณ์แบบนี้ เหมาะที่จะใช้กับเรื่อง que ผู้วิจัยยังไม่มีแนวคิดเฉพาะเจาะจงสำหรับข้อมูลที่ได้รับ หากแต่มีแนวคิดทางด้านทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ ชัดเจนคืออยู่แล้ว ข้อควรคำนึงคือข้อเท็จจริงที่ได้มาอาจจะไม่มีความหมาย หรือความน่าเชื่อถือเท่าไรนัก หากผู้วิจัยไม่รู้จักตีความโดยอาศัยทฤษฎีต่าง ๆ

2.2 การสัมภาษณ์แบบมีจุดความสำคัญเฉพาะ (focus interview) หรือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) หมายถึงการสัมภาษณ์ผู้ถูกสัมภาษณ์มีจุดสนใจอยู่แล้วจึงพยายามหันความสนใจของผู้ถูกสัมภาษณ์ ให้เข้าสู่จุดที่สนใจ ลักษณะการสัมภาษณ์แบบนี้ ผู้วิจัยจะต้องรู้อยู่ก่อนแล้วว่า ต้องการข้อมูลอะไร ชนิดใด เมื่อเห็นว่าผู้ถูกสัมภาษณ์พูดนอกเรื่องหรือออกนอกจุดที่สนใจก็พยายามโยนเข้าหาประเด็นที่ต้องการจะสัมภาษณ์

2.3 การตะล่อมกล่อมเกล้า (probe) หมายถึง การซักถามที่ล้วงเอาส่วนลึกของความคิดออกมา ผู้วิจัยจะต้องใช้วาทศิลป์ เพื่อให้ผู้ตอบเล่าเรื่องออกมาทั้งหมด การสัมภาษณ์แบบนี้เจ้าหน้าที่สอบสวน ตำรวจหรือทนายความมักใช้ นักวิจัยก็ใช้วิธีนี้มาก โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่าย หรือปัญหาทางครอบครัว เป็นต้น

2.4 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interview) หมายถึงการสัมภาษณ์โดยกำหนดตัวผู้ตอบบางคน เป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะผู้ตอบนั้นมีข้อมูลที่ดีลึกซึ้ง กว้างขวางเป็นการพิเศษ เหมาะกับความต้องการของผู้วิจัย เราเรียกบุคคลประเภทนี้ว่า “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” โดยปกติผู้นำชุมชนในสนามที่ทำการวิจัยมักเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ดี เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส แต่ไม่เสมอไป

การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างมีข้อดีและข้อจำกัดรวมถึงข้อแตกต่างระหว่างกัน ซึ่งผู้สัมภาษณ์ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเป้าหมายของข้อมูลที่ต้องการในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ดังข้อมูลแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อแตกต่างระหว่างการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง

สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง
- ถ้าตั้งคำถามไม่ดี จะได้ข้อมูลคลาดเคลื่อน หรือไม่ได้ข้อมูลที่สำคัญ	- สามารถสร้างคำถาม หรือดัดแปลงคำถามในขณะที่สัมภาษณ์ ทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้งและถูกต้องมากกว่า
- มีแบบสัมภาษณ์ที่แน่นอนชัดเจนเป็นแนวทางแก่ผู้สัมภาษณ์	- เน้นคุณภาพของผู้สัมภาษณ์เพราะไม่มีแบบสัมภาษณ์ที่แน่นอนชัดเจน
- ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกกลัว เบื่อหน่ายกับผู้สัมภาษณ์	- ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกเป็นกันเองกับผู้สัมภาษณ์
- เหมาะสำหรับการตรวจสอบข้อมูลเพื่อความเข้าใจ โดยผู้สัมภาษณ์มีความรู้ในเรื่องที่ถามอยู่แล้ว	- เหมาะสำหรับการรวบรวมข้อมูล ในขั้นการสำรวจหรือการตั้งสมมติฐานเหมาะสมกับผู้สัมภาษณ์ที่ไม่มีความรู้เรื่องคำถาม

ที่มา: มาเรียม (2540: 87)

การใช้ข้อมูลจากเอกสาร

นอกเหนือไปจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพแล้ว ยังมีเทคนิคข้อมูลอีกบางชนิดที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการใช้ข้อมูลเอกสาร ข้อมูลเหล่านี้ได้แก่ เอกสาร สถิติ และข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามปกติในสังคมจัดเก็บกันอยู่แล้ว ข้อมูลเอกสารจำแนกได้เป็นหลายประเภท ปกติเรามักจำแนกตามที่มาของเอกสารหรือจำแนกเป็นเอกสารชั้นต้น และ เอกสารชั้นรอง เอกสารชั้นต้น คือ เอกสารที่เป็นข้อมูลหรือหลักฐานโดยตรงถือเป็นต้นฉบับ เช่น จดหมายเหตุ บันทึก ประกาศ ผู้วิจัยอาจนำไปใช้ตีความตามความเข้าใจของตน ส่วนเอกสารชั้นรองคือข้อมูลหลักฐานที่มีมาได้มาโดยตรงจากเหตุการณ์หรือสถานการณ์หนึ่ง ๆ แต่ได้มาจากแหล่งอื่น เช่น มีผู้รวบรวมไว้แล้วนำมาวิเคราะห์เสนอ

หรืออ้างอิง ข้อมูลเอกสารนำมาใช้ประโยชน์ได้มา แต่นักวิจัยต้องอดทน เพราะข้อมูลเหล่านี้ใช้เวลา
มากในการตรวจสอบและวิเคราะห์ตีความ และที่สำคัญนักวิจัยต้องหาเอกสารให้ได้เสียก่อน
เงื่อนไขต่อมาคือ นักวิจัยมักไม่ได้รับการฝึกฝนให้ใช้ข้อมูลเอกสารมาก่อนหรือบางทีก็เห็นเป็น
แหล่งข้อมูลที่ไม่สำคัญจึงจะเลยไป (สุภางค์, 2548)

การศึกษาประวัติชีวิต

ประวัติชีวิต คือ ระเบียบวิธีในการศึกษาประวัติของบุคคลหรือของกลุ่ม โดยการศึกษาปัจจัย
ภายนอกได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม และปัจจัยภายในได้แก่ ความนึกคิดของบุคคลหรือกลุ่ม
นั้น การศึกษากระทำโดยศึกษาเรื่องราวตลอดชีวิตหรือช่วงเวลาตอนใดตอนหนึ่งของชีวิตก็ได้
ลักษณะเด่นของประวัติชีวิต คือ การศึกษาบุคคลในบริบททางวัฒนธรรมของคนคนนั้นเพื่อหา
คำอธิบายว่าทำไมเขาจึงคิดเช่นนั้น เขาได้รับแรงจูงใจจากสิ่งใดทำให้ประพฤติปฏิบัติเช่นนั้น
ก่อนที่จะมีเทคนิคการศึกษาประวัติชีวิต เรารู้จักแต่การศึกษา ชีวประวัติ (biography) ของบุคคล
ชีวประวัติคือการเล่าเรื่องราวในชีวิตของบุคคลโดยผู้อื่น ต่อมามีการเขียนอัตชีวประวัติ
(auto - biography) อัตชีวประวัติ คือ รายงานของบุคคลเกี่ยวกับชีวิตของตนเอง ผู้เขียนอัตชีวประวัติ
เป็นผู้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของเขาซึ่งเขาเห็นว่ามีความเป็นพิเศษสำหรับตนเอง (สุภางค์, 2548)

1. การเลือกใช้ข้อมูลในการทำประวัติชีวิต ดังที่ สุภางค์ (2548: 117-119) กล่าวว่าไว้ว่าในการ
ทำประวัติชีวิต นักวิจัยจะใช้ข้อมูลที่สำคัญที่สุดคือข้อมูลที่ได้มาจากบุคคลผู้เป็นเจ้าของประวัติเอง
ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าตัวและจากบันทึกเล่าประวัติที่เจ้าตัวเขียนขึ้นบันทึกเล่าประวัติ
นั้นควรมีลักษณะดังนี้

1.1 เป็นบันทึกที่ผู้วิจัยจะหาหลักฐานมาสนับสนุนได้และแน่ใจว่าไม่บิดเบือน
จากความจริง

1.2 บันทึกควรมีความครอบคลุมชีวิตให้มากที่สุด ควรแบ่งเป็นช่วงเวลาหรือ
วัยด้วย

1.3 เป็นบันทึกที่มีรายละเอียดเพียงพอ อธิบายความรู้สึกต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย

1.4 สามารถลำดับเหตุการณ์ก่อนหลังได้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และจากบันทึกของเจ้าของประวัติชีวิตถือเป็นข้อมูลปฐมภูมิและเป็นข้อมูลส่วนตัว (private archival records) แหล่งข้อมูลอื่นที่ผู้วิจัยจะแสวงเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของประวัติชีวิต ได้แก่

- 1) แหล่งทั่ว ๆ ไป เช่น หน้าหนังสือพิมพ์ ข้อมูลจากสถานที่ที่เจ้าของประวัติได้เคยมีส่วนเกี่ยวข้อง
- 2) สถาบันที่ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประชากร เช่น สถิติการเกิด การตาย การแต่งงาน การหย่าร้าง
- 3) รายงานของทางราชการและรายงานของศาล
- 4) ข้อมูลอื่น ๆ ของทางการ เช่น การรายงานอากาศ สถิติอาชญากรรม
- 5) ข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้โดยเฉพาะเกี่ยวกับพฤติกรรมรวมหมู่ พฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ของสังคม
- 6) ข้อมูลจากแบบแผนการดำรงชีวิตโดยทั่วไป
- 7) ข้อมูลจากบันทึกประจำวันของบุคคล
- 8) ข้อมูลจากรายงานของผู้ที่อยู่ใกล้ชิดหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเจ้าของประวัติชีวิต เช่น พ่อแม่ พี่น้อง สามีภรรยา
- 9) ข้อมูลจากความทรงจำของเจ้าของประวัติ โดยเฉพาะเหตุการณ์ประทับใจมากที่สุดในชีวิต
- 10) ข้อมูลจากเอกสารสถิติต่าง ๆ เช่น บัญชีรายรับ รายจ่าย บันทึกการประชุม สมุดเยี่ยม

11) ข้อมูลจากข้อเขียนอื่น ๆ ที่เจ้าของประวัติกล่าวถึงตนเอง และความสัมพันธ์ที่มีกับผู้อื่น

2. วิธีทำประวัติชีวิต สุภางค์ (2548: 119-122) กล่าวว่า การทำประวัติชีวิตเป็นงานที่ค่อนข้างยาก มี 7 ขั้นตอนดังนี้

2.1 การสร้างความสัมพันธ์ นักวิจัยต้องสร้างความสัมพันธ์อันดี กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเฉพาะเจ้าของประวัติชีวิต ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อกับเจ้าของประวัติ ผู้วิจัยอาจสร้างความประทับใจด้วยการให้ของขวัญเล็ก ๆ น้อย ๆ ต้องสร้างความไว้วางใจก่อนแล้วจะเริ่มลงมือทำประวัติชีวิต

2.2 ภาษา นักวิจัยต้องเรียนรู้ภาษาของเจ้าของประวัติชีวิต เพื่อจะได้เข้าใจข้อมูลที่เจ้าของประวัติถ่ายทอดได้ในระดับลึกซึ้ง อย่างที่เรียกกันว่า subjective meaning ของเจ้าของประวัติชีวิต

2.3 การสัมภาษณ์ ในการศึกษาประวัติชีวิต ผู้วิจัยจะใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เป็นอย่างมาก การสัมภาษณ์อาจเป็นทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2.4 ความน่าเชื่อถือและการเลือกตัวอย่าง ผู้วิจัยอาจตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยอาศัยการสังเกตดูความสมเหตุสมผล การตรวจสอบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลคนอื่น และการถามซ้ำจากเจ้าของประวัติชีวิต สำหรับการเลือกตัวอย่าง คือ การเลือกว่าใครบ้างที่นักวิจัยจะใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษา ประวัติชีวิตของคนคนหนึ่ง ข้อเสนอแนะคือให้เลือกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับเจ้าของประวัติและเรื่องที่ต้องการศึกษามากที่สุด

2.5 การหาข้อมูลเพิ่มเติม ได้แก่การหาข้อมูลแหล่งอื่น ๆ เช่น การใช้เทคนิคทางจิตวิทยา การถ่ายรูป การบันทึกเทป

2.6 การบันทึกข้อมูล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลเพิ่มเติมต้องบันทึกเพื่อการวิเคราะห์ต่อไป การใช้เทปเสียงจะช่วยให้เก็บข้อมูลได้ละเอียดยิ่งขึ้น

2.7 บุคลิกภาพของผู้วิจัย นักวิจัยที่จะทำการศึกษาประวัติชีวิตต้องระมัดระวังบุคลิกภาพของตน วางตนให้เหมาะสม ไม่สร้างเงื่อนไขกับตนเองที่จะเป็นอุปสรรคแก่การรวบรวมข้อมูล ระมัดระวังการมีอคติ

การทำประวัติชีวิต อาจเป็นงานวิจัยชิ้นหนึ่งโดยเฉพาะหรืออาจ ทำเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยก็ได้ สำหรับกรณีหลัง การศึกษาประวัติชีวิตที่กระทำในช่วงต้นของการวิจัยเป็นการเริ่มงานสนามที่เหมาะสมดีมาก ในขณะที่เดียวกันผู้วิจัยอาจตัดสินใจทำประวัติชีวิตในช่วงท้ายของการวิจัย เพื่อใช้ข้อมูลจากประวัติชีวิตมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาของการวิจัยได้ บทบาทของผู้วิจัยในการศึกษาประวัติชีวิต เป็นบทบาทของผู้ถ่ายทอดข้อมูลอย่างรอบคอบให้แก่ผู้อ่านมากกว่าจะเป็นผู้ตัดสินข้อมูลเหล่านั้น

สุทวงศ์ (2548: 126-127) กล่าวว่า ประวัติชีวิตเป็นเทคนิควิธีศึกษาประวัติของบุคคลหรือของกลุ่มโดยนำปัจจัยภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมมาผนวกกับปัจจัยภายใน ได้แก่ ความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่เป็นเจ้าของประวัติ ประวัติชีวิตจะทำให้เข้าใจว่าบุคคลได้รับแรงจูงใจอะไรให้ประพฤติปฏิบัติตามสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม นอกจากนั้นยังช่วยสะท้อนภาพของระบบวัฒนธรรมที่หล่อหลอมตัวบุคคลอยู่

การตรวจสอบข้อมูล

หลังจากนักวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้วนั้น ขั้นตอนสำคัญที่จะต้องกระทำ คือ การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) โดย Denzin (1970 อ้างถึงใน สุทวงศ์, 2548: 129) ได้กล่าวถึงวิธีการโดยละเอียดดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) คือ การพิสูจน์ข้อมูลว่าที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบคือ การแบ่งแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณา ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล หมายถึงว่า ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่น ถ้าผู้วิจัยเคยสังเกตผู้ป่วยโรคจิตเวลาเช้า ควรตรวจสอบข้อมูลโดยสังเกตผู้ป่วยเวลาบ่ายและเวลาอื่นบ้าง แหล่งสถานที่ หมายถึง ว่าถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigation triangulation) คือ การตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนได้ข้อมูลต่างกันอย่างไรโดยเปลี่ยนตัว ผู้สังเกตแทนที่จะใช้ผู้สังเกตคนเดียวสังเกตโดยตลอด ในกรณีที่ไม่น่าจะใจคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสนาม ควรเปลี่ยนผู้วิจัยให้มีหลายคน

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (theory triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าผู้วิจัยใช้แนวทฤษฎีที่แตกต่างกันไปจากเดิม จะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด อาจทำได้ง่ายในระดับสมมติฐานชั่วคราว (working hypothesis) และแนวคิดที่ขณะลงมือตีความหาข้อสรุปเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ ปกตินักวิจัยจะตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎีได้ยากกว่าตรวจสอบด้านอื่น

4. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) คือ การใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

สูกางค์ (2548: 131-137) กล่าวว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญและยากในกระบวนการวิจัย โดยเฉพาะในการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากการศึกษารูปแบบหรือข้อมูลจำนวนหนึ่ง มักไม่ใช่สถิติช่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งจะกล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ดังจะกล่าวอย่างละเอียดต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบนี้ มี 3 ชนิด คือ การวิเคราะห์แบบอุปนัย การจำแนกชนิดของข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูล

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น พิธีกรรม การทำมาหากิน เมื่อผู้วิจัยได้เห็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ก็จะลงมือสร้างข้อสรุป นักวิจัยต้องพยายามรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากปรากฏการณ์หลาย ๆ อย่าง เพื่อมาพิสูจน์และหาข้อสรุปต่อปัญหานั้น พอสรุปเรื่องนี้ได้ก็ต้องหาข้อเรื่องใหม่ ซึ่งจะสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้โดยตรง

2. การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (typology analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ (typologies) คำว่า typologies ที่ใช้นี้หมายถึงขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกันไป จำแนกแบ่งวิธีการได้เป็น 2 แบบคือ แบบที่ใช้แนวคิดทฤษฎี และ ไม่ใช้ทฤษฎี

2.1 แบบใช้ทฤษฎี คือ การจำแนกชนิดในเหตุการณ์หนึ่ง ๆ โดยยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการจำแนก โดยปกติแล้ว กรอบทฤษฎีที่นิยมใช้กันมากในการจำแนกชนิดข้อมูล คือ ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ตามแนวทางของ Radcliff Brown และ Merton

2.2 แบบไม่ใช้ทฤษฎี คือ การจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล อาจใช้สามัญสำนึกหรือประสบการณ์ของผู้วิจัยก็ได้

3. การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบ โดยนำข้อมูลมาเปรียบเทียบเป็นปรากฏการณ์มีความเริ่มเป็นนามธรรมมากขึ้น

พฤติกรรมการสอนของครูภาษาไทย

การสอนภาษาไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแนวคิดไปจากเดิม ไม่เน้นการอ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว แต่จะเน้นการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ภาษาในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตและปัญหาของสังคม เน้นการสอนภาษาในฐานะเครื่องมือของการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง นอกจากนั้นยังต้องสอนภาษาเพื่อพัฒนาความคิด ขณะเดียวกันการสอนภาษาไทยจะต้องเน้นการรักษาภาษาไทยในฐานะเป็นวัฒนธรรมและถ่ายทอดวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ในรูปของหลักภาษา ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์การใช้ภาษา วรรณคดีและวรรณกรรม นักเรียนจะต้องมีทักษะการใช้ภาษาได้ถูกต้องสละสลวยตามหลักภาษา อ่านวรรณคดีที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และสั่งสมมายาวนาน และอ่านวรรณกรรมต่าง ๆ เพื่อศึกษาเรื่องราวของชีวิตที่จะทำให้ชีวิตทัศน์และโลกทัศน์ของผู้อ่านกว้างขวางขึ้น เข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต รวมถึงการศึกษานิทานพื้นบ้านภาษาในท้องถิ่นต่าง ๆ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ค)

การเรียนการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาเป็นทักษะที่ครูต้องให้นักเรียนได้ฝึกฝนอย่างเพียงพอ จึงจะเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว ดังนั้น ในขณะที่ครูสอนครูต้องให้ออกาสนักเรียนเป็นผู้แสดง ให้คำแนะนำแก่นักเรียน จึงจะประสบผลสำเร็จต่อตัว

นักเรียน การเรียนการสอนการจะบรรลุผลสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครูที่จะต้อง
ใช้กลวิธีการสอนต่าง ๆ มาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนผู้ให้นักเรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมาย
ของหลักสูตรเป็นสำคัญ (สุพรรณ, 2537) ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2545ค) ที่กล่าวไว้
สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยจะต้องเน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง
ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
การที่จะให้นักเรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ตั้งไว้นั้น ครูจำเป็นต้องมีพฤติกรรมการ
สอน โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

คุณลักษณะของครู

1. ความหมายของครู พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (2546: 3) ให้ความหมายของครูไว้ ดังนี้ “ครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำ
หน้าที่หลักทางการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีต่าง ๆ ใน
สถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้อธิบายคำจำกัดความของคำว่า
“ครูไว้ว่า ครูคือผู้สั่งสอนศิษย์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์”

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ครู หมายถึง บุคลากรผู้ที่ทำหน้าที่หลักทางด้าน
การเรียนการสอน ถ่ายทอดความรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีต่าง ๆ

2. ลักษณะครูที่ดี คณะอนุกรรมการส่งเสริมวิชาชีพครูของคุรุสภา (2534 อ้างถึงใน
ธีรศักดิ์, 2545: 74) ระบุว่า ครูควรมีคุณลักษณะ 4 ประการดังนี้

2.1 รอบรู้ รอบรู้ คือ ครูจะต้องมีความรอบรู้ในวิชาชีพของตน เช่น ปรัชญา การศึกษา
 ประวัติการศึกษา หลักการศึกษา นโยบายการศึกษา แผนและโครงการพัฒนาการศึกษา และจะต้อง
 มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องหลักสูตร วิธีสอน และวิธีประเมินผลการศึกษาในวิชาหรือกิจการที่ตน
 รับผิดชอบ นอกจากนี้ครูควรมีความรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลง
 และพัฒนาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมของตนและของโลก

2.2 สอนดี สอนดี คือ ครูจะต้องทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพมีการพัฒนา การสอนให้สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของนักเรียน อีกทั้งสามารถให้บริการและแนะแนวในด้านการเรียน การครองตน และการรักษาสุขภาพอนามัย จัดทำและใช้สื่อการเรียน การสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถปรับการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ บ้านเมืองในปัจจุบัน

2.3 มีคุณธรรม มีคุณธรรม คือ ครูต้องมีศรัทธาในวิชาชีพครู ตั้งใจใช้ความรู้ ความสามารถทางวิชาชีพเพื่อให้บริการแก่นักเรียนและสังคม มีความซื่อสัตย์ต่อหลักการของอาชีพ ครู มีความรับผิดชอบในด้านการศึกษาต่อ สังคม ชุมชน และนักเรียน มีความรัก ความเมตตา และความปรารถนาดีต่อนักเรียน อุทิศตนและเวลาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับความเจริญเติบโต และพัฒนาการในทุกด้าน

2.4 มุ่งมั่นพัฒนา มุ่งมั่นพัฒนา คือ ครูต้องรู้จักสำรวจและปรับปรุงตนเอง สนใจ ใฝ่รู้และศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ รู้จักเพิ่มพูนวิทยฐานะของตนเอง พยายามคิดค้นและทดลองใช้ วิธีการใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และร่วมพัฒนาชุมชนด้วย

นอกจากนี้สำนักงานคุรุสภาระบุว่าครูควรปฏิบัติตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ทั้ง 9 ข้อ สอดคล้องกับที่ ผกา (2544) ได้อธิบายความหมายของจรรยาบรรณครูแต่ละข้อดังนี้

จรรยาบรรณ ข้อที่ 1 ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หมายถึง การตอบสนอง ความต้องการ ความถนัด ความสนใจของศิษย์อย่างจริงจัง สอดคล้องกับความเคารพ การยอมรับ การเห็นอกเห็นใจต่อสิทธิพื้นฐานของศิษย์ รวมทั้งเป็นผลไปสู่การพัฒนารอบด้านอย่างเท่าเทียมกัน

จรรยาบรรณ ข้อที่ 2 ครูต้องอบรมสั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ หมายถึง การดำเนินงานตั้งแต่เลือกกำหนดกิจกรรมการเรียนที่มุ่งผลต่อการพัฒนาในตัวศิษย์อย่างแท้จริง จัดให้ศิษย์มีความรับผิดชอบ ตลอดจนการประเมินผลร่วมกับศิษย์ จากผลการเรียน และการเพิ่มพูน การเรียนรู้ภายหลังบทเรียนต่าง ๆ เพื่อให้ศิษย์ทุกคนพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพของแต่ละคน ตลอดไป

จรรยาบรรณ ข้อที่ 3 ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้ง กาย วาจา และจิตใจ หมายถึง การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์สามารถรับรู้ได้เอง และเป็น การแสดงที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูงตามค่านิยม คุณธรรมและวัฒนธรรมอันดี งาม

จรรยาบรรณ ข้อที่ 4 ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์ หมายถึง การตอบสนองโดยไม่ทำสิ่งที่เป็นผลลบ หรือ ทางไม่ดีต่อศิษย์ ถ้าการลงโทษหรือให้รางวัลแล้วทำให้พฤติกรรมที่ลดลงหรือเป็นการเพิ่ม พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาก็ควรละเว้นเสีย

จรรยาบรรณ ข้อที่ 5 ครูต้องไม่แสวงหาผลประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจาก ศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติและไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ ตนโดยมิชอบ หมายถึง การไม่กระทำการใด ๆ ที่จะได้มาซึ่งผลตอบแทนเกินสิทธิที่พึงได้จาก การปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบตามปกติ

จรรยาบรรณ ข้อที่ 6 ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ หมายถึง การใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันต่อ การเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี สามารถพัฒนาบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์

จรรยาบรรณ ข้อที่ 7 หมายถึง ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็น สมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู หมายถึง การแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครู ด้วยตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคมครูพึงปฏิบัติตนด้วย ความเต็มใจ และภูมิใจ รวมทั้งปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครูเข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุน องค์กรวิชาชีพครู

จรรยาบรรณ ข้อที่ 8 ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ หมายถึง การให้ความร่วมมือ แนะนำปรึกษา ช่วยเหลือแก่เพื่อนครู ทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัว และการทำงานตามโอกาสอย่างเหมาะสมรวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการให้คำแนะนำ ปรึกษา แนะนำแนวทาง วิธีการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

จรรยาบรรณ ข้อที่ 9 ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย หมายถึง การริเริ่มดำเนินกิจกรรม สนับสนุน ส่งเสริม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย โดยรวบรวมข้อมูล ศึกษา วิเคราะห์ เลือกสรร ปฏิบัติตนและเผยแพร่ศิลปะ ประเพณี ดนตรี กีฬา การละเล่น อาหาร เครื่องแต่งกาย ฯลฯ เพื่อใช้ในการเรียน การสอน การดำรงชีวิตและสังคม

3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2548: 52) ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู ดังนี้

- 3.1 รักและศรัทธาในวิชาชีพครู
- 3.2 ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ร่วมงาน
- 3.3 ดูแลศิษย์ด้วยความรักความเมตตา
- 3.4 สนใจใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
- 3.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
- 3.6 ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อนครูในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และดูแลนักเรียน

นอกจากนี้สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ร่วมกับคณะครุศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้ศึกษาและสังเคราะห์คุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์โดย การจัดระดมสมองนักวิชาการ การศึกษาและสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการ บทความของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาในปี พ.ศ. 2537 สรุปคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ในยุคสังคมสารสนเทศโดยมีองค์ประกอบและคุณลักษณะสำคัญดังนี้ (สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, 2537)

1. มีปัญญา คุณลักษณะที่สำคัญคือ

- 1.1 เป็นผู้ใฝ่หาและรู้จักวิธีแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารให้ทันสมัย
- 1.2 มีความสามารถในการวิเคราะห์ข่าวสาร
- 1.3 มีวิจารณญาณ
- 1.4 เป็นคนมีไหวพริบ รู้จักคิด และรู้จักการแก้ปัญหา
- 1.5 เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม

1.6 เป็นคนมองการณ์ไกล

1.7 เป็นคนที่รู้จักใช้หลักเหตุผลที่ถูกต้องในการพูด การคิด และการตัดสินใจ

2. มีความรอบรู้ในวิชาชีพ คุณลักษณะที่สำคัญ คือมีความสามารถในการเข้าใจสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง

2.1 มีความรู้และเข้าใจในสาขาวิชาเฉพาะ

2.2 มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาของสหสาขาวิชาอันเป็นพื้นฐานสำหรับคนที่จะเป็นบัณฑิต

2.3 มีทักษะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร

2.4 มีความสามารถในการผลิต/สร้าง หรือการเลือกใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี

2.5 มีความสามารถเลือกใช้เทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้

2.6 มีความสามารถในการบูรณาการการสอนให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน

3. เป็นผู้มีคุณธรรมและบุคลิกภาพที่ดี

3.1 ประพฤติตนดีสม่ำเสมอ

3.2 ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

3.3 เป็นผู้มีความวินัย และมีความรับผิดชอบ

3.4 มีความยุติธรรมและรู้จักเสียสละ

3.5 มีคุณธรรมพื้นฐานเป็นหลักในการดำรงชีวิต

4. มีอุดมการณ์ในวิชาชีพ

4.1 รัก พอใจ และนิยมในความเป็นครู

- 4.2 บรรณาธิการที่จะเป็นครู
- 4.3 สร้างเสริมเกียรติแห่งการเป็นครู
- 4.4 ทำตัวเป็นที่รักและเคารพของศิษย์
- 4.5 อุทิศตนเพื่อพัฒนาศิษย์
- 4.6 ตั้งใจทำงานเพื่อพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ
- 4.7 อุทิศตนเพื่อผลคุณเกียรติแห่งวิชาชีพครู

5. มีความเป็นประชาธิปไตยและเป็นคนทันสมัย

- 5.1 มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย
- 5.2 สามารถวิพากษ์วิจารณ์และรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- 5.3 รู้จักค้นหาความรู้เพิ่มเติมให้กว้างขวางและทันสมัยอยู่เสมอ

สรุปได้ว่าครูที่ดีควรมีคุณลักษณะ เฉพาะตัว มีความรักศรัทธาในวิชาชีพครู รอบรู้ สอนดี มีคุณธรรม ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณครู และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การเตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาใดวิชาหนึ่งให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนด แผนจัดการเรียนรู้มี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับหน่วยการเรียนรู้ และระดับบทเรียน

ชัยยงค์ (2537) ได้กล่าวไว้ว่า การเตรียมแผนการรู้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ เพราะการเตรียมการจัดการเรียนรู้เป็นการคิดวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะสอนอย่างไร การเตรียมการสอนยังเป็นการคิดล่วงหน้าถึงเนื้อหาสาระ วัตถุประสงค์ แนวคิด วิธีการใช้สื่อการสอนและการประเมินผล เพื่อจะได้เตรียมเครื่องมือและกิจกรรมสำหรับสอนตามขั้นตอนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ถ้าหากครูผู้สอนไม่ได้เตรียมแผนการรู้ไว้ล่วงหน้าย่อมทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคหรือดำเนินการสอนได้ไม่ดีเท่าที่ควร นักเรียนก็มักจะไม่ได้รับความรู้ ความเข้าใจ หรือไม่เกิดทักษะเท่าที่ควร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้กล่าวถึงการจัดทำแผนการเรียนรู้ไว้ว่า ควรให้มีรายละเอียดครอบคลุม จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมของนักเรียน หรือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้จัดกิจกรรม หรือแหล่งการเรียนรู้ ผลงานที่เกิดขึ้น ในแต่ละกิจกรรม และการประเมินผลระหว่างดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือกระบวนการวัด และประเมินผล

สรุปได้ว่า แผนการเรียนรู้มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อครูผู้สอนและนักเรียนหลาย ประการ คือเป็นการเตรียมความพร้อมของการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าซึ่งทำให้มีทิศทางการเรียน ที่ชัดเจนและส่งผลดีต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ช่วยให้ผู้สอนเลือกเทคนิควิธีการ สอนที่ดี สื่อ การวัดผลและประเมินผลตรงจุดประสงค์การเรียนรู้มีความสะดวกสบายและ ดำเนินการไปได้อย่างคุณภาพและสะดวกต่อผู้จะมาสอนแทนกรณีที่ครูผู้สอนประจำรายวิชาไม่ สามารถมาทำการสอนได้ และเป็นเอกสารหลักฐานสำคัญในการแสดงความชำนาญการหรือ ความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน (สถาบันพัฒนาความก้าวหน้า, 2545)

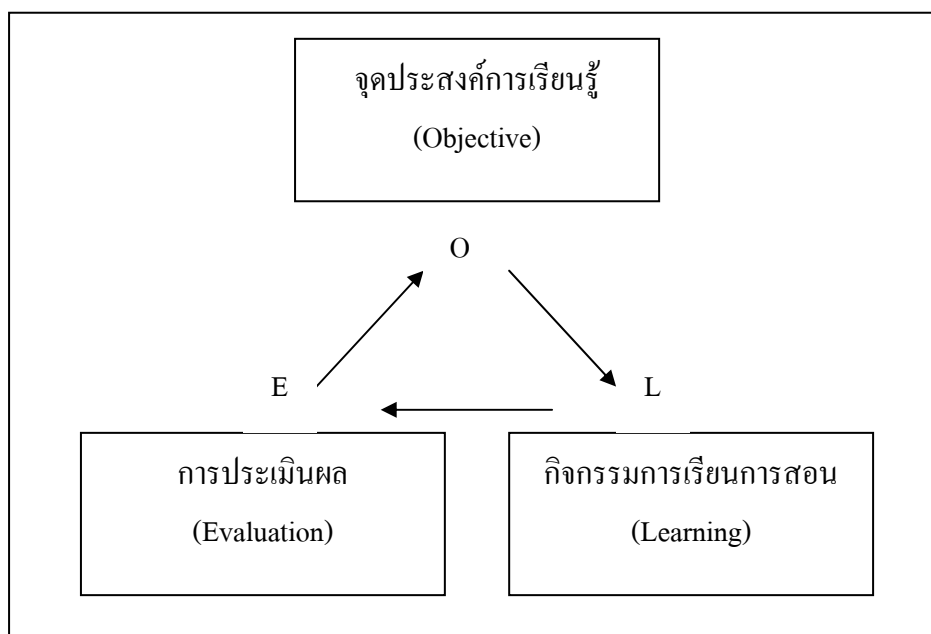
1. องค์ประกอบของแผนจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบของแผนจัดการเรียนที่สำคัญมี 3 ส่วน ได้แก่

1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้ (learning objective) คือ สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน

1.2 การเรียนรู้และการสอน (learning and teaching) คือ กระบวนการที่จะทำให้บรรลุ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

1.3 การวัดและประเมินผล (measurement and evaluation) คือ สิ่งที่ต้องการตรวจสอบ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีพฤติกรรม หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ หรือ ไม่ มากหรือน้อยเพียงใด

องค์ประกอบหลักสำคัญในการจัดทำแผนจัดการเรียนรู้นี้ เรียกว่า OLE ซึ่งมีความประสานสัมพันธ์กัน ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

ที่มา: ถวัลย์ (2546: 38)

จากแผนภูมิ OLE จะเห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันเป็นกระบวนการ ดังนี้

จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นตัวตั้งต้น หรือเป็นตัวเริ่มต้น

การเรียนการสอน เป็นตัวกลางนำไปสู่การบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้
ประกอบด้วย

- สารสำคัญ
- เนื้อหาวิชา
- กิจกรรมการเรียนการสอน
- สื่อการเรียนการสอน

การวัดผลและประเมินผลเป็นตัวสรุปเพื่อบ่งชี้ถึงความสำเร็จว่าการจัดกระบวนการ
การเรียนการสอน หรือการจัดการเรียนรู้ บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

2. ขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ใน 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย

ขั้นที่ 2 การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งการกำหนดหัวข้อรายละเอียดที่จำเป็นในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ควรมีดังต่อไปนี้ สารสำคัญ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนจะต้องเตรียมการวางแผนในการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และที่สำคัญควรระบุรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง

ขั้นที่ 3 การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล เป็นกิจกรรมสำคัญที่จะต้องกำหนดไว้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ การวัดผล (measurement) และการประเมินผล (evaluation)

องค์ประกอบในการเขียนแผนการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีดังนี้ (ถวัลย์, 2546: 43-44)

1. มาตรฐานการเรียนรู้
2. สารสำคัญ
3. จุดประสงค์การเรียนรู้
4. จุดประสงค์ปลายทาง
5. เนื้อหาสาระ
6. สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน
7. ลำดับกิจกรรมการเรียนการสอน
8. กิจกรรมการเรียนรู้
9. การวัดและประเมินผล
10. กิจกรรมเสนอแนะ
11. บันทึกผลหลังการสอน
12. ชื่อผู้สอน

รุจิร (2546: 167-168) ได้เสนอแนะการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. หลังจากจบแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผนแล้ว ควรมี “ข้อแก้ไข” หรือ “สิ่งที่น่าจะแก้ไขได้” ไว้ตอนท้ายของแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผน ซึ่งมักจะมีการเขียนเพิ่มเติมตามหัวข้อต่อไปนี้ เนื้อหาเพื่อเพิ่มพูนผลสัมฤทธิ์ เนื้อหาเพื่อซ่อมเสริม เนื้อหาบางตอนที่ต้องใช้ความสามารถแตกต่างกัน วิธีการสอนและ วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย

2. ในหัวข้อ “การประเมินผลของครู” ที่อยู่ท้ายสุดของแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผน อาจจะใช้ในส่วนนี้เป็นส่วนที่เสนอข้อแก้ไข โดยเป็นความคิดเห็นในส่วนของครูเองในการเขียนวิจารณ์ส่วนใหญ่มักจะเขียนในแง่ของความเหมาะสมของการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียนก่อนเรียน และขณะเรียน ความต้องการการเสริมแรงในบางระดับชั้น ความเหมาะสมของสื่อและอุปกรณ์ อารมณ์ขณะสอน ความสอดคล้องของประสบการณ์การเรียนรู้และการสอนตามวิธีการของครูเอง

กล่าวโดยสรุป แผนการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อครูผู้สอนและผู้เรียน โดยเป็นการเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและการวัดผลและประเมินผล เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้จากข้อจำกัดที่พบเป็นหลักฐานสำหรับการพิจารณาผลงานและคุณภาพในการปฏิบัติการสอน ตลอดจนเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นวิชาชีพของครูผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพและประสิทธิภาพ การจัดทำแผนการเรียนรู้ ควรประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ มาตรฐานการเรียนรู้ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ จุดประสงค์ปลายทาง เนื้อหาสาระ สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน ลำดับกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล กิจกรรมเสนอแนะ บันทึกผลหลังการสอน และชื่อผู้สอน

บทบาทครู

ครูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จด้วยดี เพราะการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (2546ข) นั้นกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้

ผู้เรียนความสามารถพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ ดังนั้นบทบาทของครูผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนไป กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545ค: 51-52) ได้กำหนดบทบาทของครู ดังนี้

1. วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
2. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง แสดงออกอย่างอิสระ และมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม
3. จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษา
4. พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทนต่อเหตุการณ์
5. เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติดีต่อเพื่อนครูและนักเรียน
6. จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มีบรรยากาศ ดึงดูดความสนใจ ทำทนายให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม
7. จัดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง โดยประเมินจากการปฏิบัติ การสังเกต การสัมภาษณ์ จากแฟ้มสะสมผลงาน
8. จัดทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
9. จัดทำข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยให้มีการประสานกันระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชน เพื่อการพัฒนาให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

โกลินทร์ (2530) ได้พิจารณาบทบาทของครูจากคำศัพท์ในภาษาอังกฤษ คือ คำว่า “TEACHERS” โดยจำแนกบทบาทของแต่ละตัวอักษรในคำดังกล่าวเอาไว้ดังนี้

T-Teaching หมายถึง บทบาทในการทำหน้าที่สั่งสอนศิษย์ให้เป็นคนดีมีความรู้ใน
วิทยาการทั้งปวง

E-Ethics หมายถึง บทบาทในฐานะผู้อบรมสั่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและผู้มีคุณธรรม
จริยธรรม

A-Academics หมายถึง บทบาทในฐานะนักวิชาการที่ต้องหมั่นแสวงหาความรู้ให้
กว้างขวางและทันสมัย

C-Cultural Heritage หมายถึง บทบาทในฐานะผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมและ
ถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของชาติ

H-Human Relationship หมายถึง ครูต้องมีบทบาทในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในชุมชน
และเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

E-Evaluation หมายถึง ครูต้องมีบทบาทเป็นผู้วัดและประเมินผลการเรียน
การสอน

R-Research หมายถึง ครูจะต้องมีบทบาทในการค้นคว้าวิจัย เพื่อนำผลมาใช้ปรับปรุงการ
เรียนการสอน

S-Service หมายถึง บทบาทในฐานะผู้ให้บริการแก่ศิษย์และชุมชน

สรุปได้ว่าครูจะต้องมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบตามภาระงานของคนทั้งในฐานะ
ที่เป็นผู้สอนองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ผู้พัฒนาตนเอง พัฒนาเด็ก พัฒนาชุมชน ผู้เป็น
แบบอย่างที่ดีงามต่อสังคมตลอดจนผู้อนุรักษ์และธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ

บทบาทนักเรียน

การจัดการศึกษาที่ยึดหลักผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เพราะผู้เรียนเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษาเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาของรัฐที่มุ่งหวังพัฒนาให้คนไทยมีความสมบูรณ์และสมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม การจะให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติและคุณลักษณะที่พึงประสงค์คือเป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข ตัวผู้เรียนเองก็ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเรียนรู้จากการเป็นผู้รับความรู้มาเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตนเอง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545ค: 52) ได้กำหนดบทบาทของนักเรียน ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการวางแผนกระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครองและครู วางแผนการเรียนรู้ของตนเองให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. มีความรับผิดชอบ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ บริหารจัดการเรียนรู้ของตนเอง ให้มีคุณภาพ
3. ปฏิบัติตนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ใฝ่หาความรู้ ความสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. มีการประเมินและพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง
5. รักษาสิทธิและโอกาสในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
6. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครู และเพื่อน ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกำหนดให้สถานศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอน สามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อและแหล่งความรู้

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อ ธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลาเพื่อให้เกิดการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2545ก: 23 – 24) ได้ระบุวิธีจัดทำและคัดเลือกสื่อการเรียนรู้สำหรับครูซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
4. ศึกษาวิธีการเลือกและการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมและหลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่กันอย่างสม่ำเสมอ
6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา และในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยน ประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี คือการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่จะช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในบทเรียนได้รวดเร็ว อีกทั้งยังสร้างความสนใจ สนุกสนาน เพลิดเพลินและประหยัดเวลาสอน ดังที่กาญจนา (2542: 132) กล่าวถึงสื่อการเรียนรู้ไว้ว่า

... สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่ง เปรียบได้กับมือที่สามของครูที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ เพราะครูสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องทุ่นแรงช่วยเสริมให้การสอนน่าสนใจและลดพลังงานการที่ครูต้องพูดอธิบายให้น้อยลงได้ เป็นการประหยัดเวลาการเรียนการสอนลง ขณะเดียวกันสื่อการสอนช่วยให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างมีความหมาย การใช้สื่อการสอนจะประสบผลตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนมากขึ้นเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ การเลือก การเตรียม และการใช้สื่อการสอนของครูแต่ละครั้งเป็นสำคัญ. . .

นอกจากสื่อต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้วสำหรับวิชาภาษาไทย นักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้จากภูมิปัญญาทางภาษา เช่น วรรณกรรมห้องเรียน บทเพลง ภาษิต คำพังเพยในแต่ละท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ผู้รู้ ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ยารักษาโรค มาเป็นวิทยากรในการให้ความรู้กับนักเรียน หรือนำสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

และวรรณกรรม ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้แนะนำวรรณกรรมสำหรับอ่านเพิ่มเติม / เสริมประสบการณ์ระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นรายชื่อหนังสือ รางวัลดีเด่นจากการประกวดหนังสือของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติไว้หลายเล่ม โดยแบ่งแยกประเภทหนังสือตามช่วงอายุ ซึ่งจะนำเสนอเฉพาะหนังสือสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เช่น หนังสือสำหรับเด็ก 6- 11 ปี (บันเทิงคดี และสารคดี) เช่น วัฒนธรรมโบราณที่บ้านเชียง ของพิสิฐ เจริญวงศ์ แม่โพสพ ของ ม.ล.เต็ม ชุมสาย พระราชวังบางปะอิน ของสุทธิลักษณ์ อัมพันวงษ์ และหนูหน้อยกับมะม่วง ของคุณกวี บริพัตร ณ อยุธา หนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น 12-14 ปี (บันเทิงคดี สารคดี คำประพันธ์) เรื่องสั้นชนบท ของนิมิต ภูมิถาวร เมื่อคุณตา คุณยายยังเด็ก ของ ทิพย์วณิ สนิทวงศ์ ณ อยุธา ชีวิตบ้านป่า ของประสิทธิ์ มุสิกเกษม และบึงหญ้าป่าใหญ่ ของเทพสิริ สุขโสภกา

กาญจนา (2542) กล่าวถึงหลักการใช้สื่อการเรียนรู้สรุปได้ว่าหลักการใช้สื่อการเรียนรู้แบ่งออกได้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเลือก การเตรียม การให้และการติดตามผล โดยมีรายละเอียดคือ การเลือกสื่อการเรียนรู้ มีหลักการกว้าง ๆ คือ ใช้ของถูกและหาง่าย เลือกใช้ของที่ให้ประโยชน์และคุ้มกับแรงงานและเลือกใช้ของที่ปลอดภัย การเตรียมสื่อการเรียนรู้ต้องเตรียมจัดหาอุปกรณ์หรือวัสดุให้เหมาะสมก่อนลงมือใช้มีการทดลองใช้ ศึกษาวิธีการใช้ให้คล่องแคล่วกะเวลาให้พอดี การใช้สื่อการเรียนรู้ ต้องใช้สื่อที่ดี ขนาดใหญ่พอสมควรมองเห็นให้ชัดเจนทั่วกัน และให้เวลาดูนาน ๆ พอที่นักเรียนจะจำได้ การติดตามผลการใช้สื่อการเรียนรู้เพื่อให้ทราบว่านักเรียนได้รับความรู้จากสื่อ นั้นมากน้อยเพียงใด

กล่าวโดยสรุป สื่อการเรียนรู้ มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการเรียนการสอน นักเรียนสามารถจะเข้าใจในสิ่งที่เป็นามธรรมได้ชัดเจนขึ้น สามารถที่จะสรุปความคิด เข้าใจบทเรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้น นักเรียนสามารถที่จะเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง จากสื่อการสอนเหล่านั้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องจัดหาสื่อ ผลิตสื่อ การสอนที่ทันสมัยมาใช้ในการเรียนการสอน หรือผลิตเองโดยนำวัสดุในชุมชนมาผลิตเป็นสื่อการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนอุปกรณ์ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ สื่อกิจกรรม สื่อบริบท ภูมิปัญญาทางภาษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ที่ครูเลือกใช้ให้เหมาะสมกับนักเรียนและการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่ตั้งจุดประสงค์ไว้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดผลและประเมินผลมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อระบบการเรียนการสอนเพราะ การวัดผลและประเมินผลจะเป็นเครื่องช่วยให้ผู้สอนทราบข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของ นักเรียน เพื่อที่ครูผู้สอนจะได้นำผลของการวัดผลประเมินผลไปวินิจฉัยและวางแผนในการจัด การเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (2546ข) หมวด 4 ว่าด้วย แนวการจัดการศึกษา มาตรา 26 กำหนดให้

... สถานศึกษาจัดการประเมินนักเรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของนักเรียนความ ประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่กันไป ในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา และให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรร โอกาสเข้าศึกษาต่อและให้นำผล การประเมินนักเรียนมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย ...

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การประเมินนักเรียนว่าด้วยการสอนแบบเดิมเพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอที่จะประเมินความรู้ความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน และเพื่อให้การวัดและประเมินผลตาม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นไปตามบทบัญญัติ แห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (2546ข) สอดคล้องกับ นโยบายการปฏิรูปการศึกษา กระบวนการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และถูกต้องตาม หลักการวัดและประเมินผลการเรียน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545ข) จึงกำหนดหลัก การวัดและประเมินผลการเรียนไว้ ดังนี้สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบประเมินผลการเรียนของ นักเรียนโดยเปิดโอกาส ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม การวัดและประเมินผลการเรียนต้อง สอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตร การประเมินผลการเรียนต้อง ประกอบด้วย การประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนานักเรียน การจัดการเรียนการสอน และการประเมิน เพื่อตัดสินผลการเรียน การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอน ต้อง ดำเนินด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัด ธรรมชาติของวิชาและระดับช่วงชั้น ของนักเรียนให้มีการประเมินความสามารถของนักเรียนมีการอ่าน วิเคราะห์ และเขียนเพื่อสื่อความ ในแต่ละช่วงชั้นให้มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และเปิดโอกาสให้ นักเรียนตรวจสอบผลการประเมินผลการเรียนได้

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2545: 39-47) ได้กำหนดหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ดังนี้

1. ประเมินและตัดสินผลการเรียนรู้เป็นรายกลุ่ม กลุ่มสาระการเรียนรู้/รายวิชาที่เพิ่มเติม
2. ประเมิน โดยยึดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย
3. ประเมินด้วยวิธีการที่หลากหลาย เน้นการประเมินตามสภาพจริง
4. ต้องมีการประเมินผลการเรียนรู้ที่คาดหวังทุกข้อ
5. การผ่านเกณฑ์การประเมินกลุ่มสาระการเรียนรู้ต้องมีผลการประเมินผลการเรียนรู้ที่คาดหวังผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำทุกข้อ
6. จัดซ่อมเสริมผู้เรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ประเมิน และประเมินหลังการซ่อมเสริม
7. ผู้เรียนต้องเรียนซ้ำในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ทำการซ่อมเสริม และไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

หลักการประเมินการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนภาษาไทยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ หรือผลการเรียนที่คาดหวังที่กำหนดไว้ โดยนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียน นำไปปรับปรุงแก้ไขกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งนำผลไปใช้ในการพิจารณาตัดสินความสำเร็จของผู้เรียน การดำเนินการวัดและการประเมินผลดังกล่าวสถานศึกษาต้องดำเนินการในระดับชั้นเรียน และในระดับสถานศึกษามีหลักการที่สำคัญดังนี้

1. การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพต้องส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ภาษาไทยเป็นวิชาทักษะดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องเน้นการพัฒนาทักษะควบคู่ไปกับการวัดและประเมินผล ผู้สอนต้องประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตั้งแต่ต้นจนจบการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้

2. การประเมินผลต้องใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย การประเมินที่นำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่งหรือจากการวัดหลาย ๆ ครั้งหลาย ๆ วิธีมาสังเคราะห์สรุป จะได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้

3. การประเมินจะต้องมีความเที่ยงตรง เชื่อถือได้ และมีความเป็นธรรม โดยครูผู้สอนต้องพยายามใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ และใช้เครื่องมือให้ถูกต้องเหมาะสม

คุณลักษณะของครูสอนภาษาไทย

คุณลักษณะของครูภาษาไทยที่ประสบผลสำเร็จในการสอน

การเรียนการสอนภาษาไทยจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนที่สามารถจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนการสอน เพื่อให้ นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ตั้งไว้ นั้นย่อมขึ้นอยู่กับคุณลักษณะและบทบาทของครูภาษาไทยที่ดี ดังที่ หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2538) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูภาษาไทยที่ประสบผลสำเร็จในการสอนไว้ว่า ต้องเป็นครูที่มีความรอบรู้เรื่องหลักสูตร วิธีการสอน วิธีใช้สื่อ วิธีวัดผลและประเมินผล รู้จักเด็กรอบด้านเป็นรายบุคคล รู้จักปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน ตั้งใจสอนอย่างจริงจัง สอนครบขั้นตอน สามารถจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก และเป็นผู้มีศิลปะในการสอน นำจิตวิทยาการเรียนการสอนมาประยุกต์ใช้ นอกจากนี้ครูภาษาไทยจำเป็นต้องมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือมีความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีระบบ นำสนทนาและการใช้คำถามกระตุ้นให้คิดเล่าเรื่อง หรือนิทานและสรุปความได้สามารถนำหรือเล่นเกมต่าง ๆ มีการจัดหาและผลิตสื่อการสอน สื่อเสริมทักษะ จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนรักการเรียนและเรียนอย่างมีความสุข รู้ และเข้าใจ นักเรียนสามารถนำจิตวิทยาการเรียนการสอนมาใช้ในการเสริมแรงมีความสามารถในการจัดกลุ่มและการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อการสอนได้

คุณลักษณะและบทบาทของครูภาษาไทยดังที่กล่าวมา ชี้ให้เห็นว่าครูภาษาไทยนั้นมีความสำคัญต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางภาษาแก่นักเรียน โดยที่ครูต้องมีกลวิธีการใช้ทักษะทางภาษาเป็นสื่อทั้งด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน ที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ เข้าใจอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับการใช้ภาษาของครูที่ถ่ายทอดให้กับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ สุจริต

(2535) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ภาษาไทยเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าของครูอาจารย์ในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

1. ความรู้ดี ครูที่มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้ดีย่อมสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนอย่างคล่องแคล่ว สื่อสารได้ตรงตามความหมายในระยะสั้น ๆ พูดคล่อง พูดชัดเจน
2. มีวัฒนธรรม ครูเป็นแม่พิมพ์ แม่แบบที่ดีของนักเรียนในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้าน การศึกษาหาความรู้หรือพฤติกรรมการแสดงออก เช่น ด้านการใช้ภาษา ครูต้องมีการปฏิบัติสัมพันธ์ ได้ตอบทางภาษากับนักเรียนตลอดเวลา จนกลายเป็นแม่พิมพ์ทางภาษาสำหรับนักเรียน โดยไม่รู้ตัว จึงต้องระมัดระวังในการเลือกสรรถ้อยคำและสำนวนภาษาต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม
3. ทำให้คิด ครูผู้สอนนอกจากให้ความรู้เนื้อหาวิชาแก่นักเรียนแล้ว จำเป็นต้องช่วยให้นักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ จนถึงขั้นสร้างสรรค์จึงจะทำให้เกิดผลดีต่อตัวนักเรียน
4. มีประสิทธิภาพในการสอน การสอนที่ดีนั้นต้องมีขั้นตอนในการสอน เช่น การนำเข้าสู่ เรื่องที่จะสอน ขั้นสอน ขั้นกิจกรรมประกอบ ขั้นสรุป และการประเมินผลแต่ละขั้นต้องใช้ ความสามารถทางภาษาทั้งสิ้น
5. สะท้อนสถาบัน ครูนอกจากจะสอนตามปกติแล้วอาจต้องไปเป็นวิทยากรภายนอก สถาบันที่มีผู้ฟังจำนวนมากหรือมีโอกาสพูดหรืออภิปรายทางวิทยุหรือโทรทัศน์ การพูดในโอกาส เช่นนี้ต้องระมัดระวังคำพูดยิ่งกว่าการสอนในชั้นเรียน เพราะสะท้อนถึงสถาบันที่ตนสอนอยู่ และสถาบันการศึกษาที่ตนเรียนมา หากพูดดีมีสารประโยชน์ มีประสิทธิภาพ ผู้ฟังก็จะยกย่อง สถาบันที่ตนทำงานหรือศึกษามา
6. สร้างสรรค์ตำรา ครูดีย่อมมีความสามารถในการเขียนเพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพจึง เขียนตำราขึ้นประกอบการสอนเพราะตำราจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียน ได้ดียิ่งขึ้น ครูเขียนตำราได้ จึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถทางภาษาสูง ตำราที่ครูผลิตขึ้นเองจึงเป็นเครื่องหมายแสดงศักดิ์ศรีทาง วิชาการ
7. มีบุคลิกภาพน่าเลื่อมใส ภาษาเป็นสิ่งที่แสดงบุคลิกภาพของผู้พูดได้เป็นอย่างดีโดยปกติ ครูเป็นผู้ที่มีความสามารถทางภาษาอยู่แล้ว และผู้ที่ประทับใจในบุคลิกภาพของครูพวกแรกได้แก่

นักเรียน ส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับครู เช่น บิดา มารดา ผู้ปกครองและประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นก็จะเป็นที่ประทับใจในความสามารถในการใช้ภาษาและบุคลิกภาพของครูเป็นอันดับต่อมาจึงเห็นได้ว่าภาษาเป็นเครื่องส่งฉายให้คุณค่าของครูในด้านบุคลิกภาพได้เป็นอย่างดี

8. ประจักษ์ในด้านคุณธรรม การแสดงออกของครูในด้านพฤติกรรมทางภาษา สามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมที่มีอยู่ในตัวครู ไม่ว่าจะเป็นสอดแทรกคุณธรรม และค่านิยมที่มีประโยชน์แก่การเนนชีวิตของนักเรียนลงไปด้วย เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตาปราณี ความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นประชาธิปไตย คุณธรรมและค่านิยมเหล่านี้ ครูมิได้แสดงออกแต่ทางวาจา ในขณะที่สอนเท่านั้น ยังแสดงออกทางกรกระทำ เช่น เมื่อนักเรียนประสบปัญหาหมักหมมร้อนเกิดขัดข้องใจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือปัญหาส่วนตัว ครูจะใช้มธุรสวาจาปลอบใจให้กำลังใจ คำแนะนำจนนักเรียนคลายทุกข์

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะของครูภาษาไทยที่ประสบผลสำเร็จในการสอนจะต้องถึงพร้อมด้วยความรู้ความสามารถหลายประการด้วยกันคือ ด้านความรู้ ครูภาษาไทยที่ดีต้องมีความรู้ความสามารถเข้าใจในหลักสูตรเนื้อหาสาระที่ตัวเองสอนเป็นอย่างดี ตลอดจนต้องมีความรู้รอบตัวในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านความรู้ทั่วไป หลักวิธีการสอน จิตวิทยาการศึกษา ด้านความรู้ความสามารถในเรื่องการสื่อสารกับนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ต้องมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับตนเอง นักเรียนมีความศรัทธาในวิชาชีพครูอีกทั้งยังต้องมีอารมณ์แจ่มใสเบิกบาน ความเป็นประชาธิปไตย และมีความฉลาดทางอารมณ์

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ก)

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือว่าเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในกอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งสร้างประโยชน์และทำสิ่งดีงามให้สังคม

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- ภาษาไทย
- คณิตศาสตร์
- วิทยาศาสตร์

- สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- สุขศึกษาและพลศึกษา
- ศิลปะ
- การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- ภาษาอังกฤษ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด และเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สองประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาอังกฤษ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

2. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพมุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและ

ความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

2.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

3. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นขึ้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

3.3 เวลาเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 - 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 - 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของวิชาภาษาไทย

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานวิชาภาษาไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้
1. การอ่าน	- มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน
2. การเขียน	- มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงาน การศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ
3. การฟัง การดู และการพูด	- มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์
4. หลักการใช้ภาษา	- มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ - มาตรฐาน ท 4.2 สามารถใช้ภาษาในการแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน
5. วรรณคดี และวรรณกรรม	- มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

ที่มา: การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กระทรวงศึกษาธิการ (2546ก: 3)

แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น มีดังนี้

1. ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3

การจัดการเรียนรู้ต้องตอบสนองต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้นไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสาร การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ พัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

2. ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การให้หัวข้อเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

3. ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

การจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ที่มีหลักทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

4. ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิด ระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

การคัดเลือกบุคลากรต้นแบบให้ได้รับรางวัลครูเกียรติยศ

แนวทางการประเมินบุคลากรต้นแบบปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และการคัดเลือกรางวัลครูเกียรติยศบุคลากรต้นแบบปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้รางวัลครูเกียรติยศ มีหลักการสำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544: 6)

1. การประเมินให้ใช้เกณฑ์หลักแนวคิดการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ บนหลักการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เน้นการประเมินด้านผลการเรียนรู้

2. บุคลากรต้นแบบปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้รางวัลครูเกียรติยศของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด 20 สาขา มีจำนวนตามขนาดของจังหวัดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด คือขนาดใหญ่ สาขาละ 3 คน ขนาดกลาง สาขาละ 2 คน ขนาดเล็ก สาขาละ 1 คน

3. บุคลากรต้นแบบปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้รางวัลครูเกียรติยศทั้ง 20 สาขา เมื่อได้รับคัดเลือกจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแล้ว ต้องนำเสนอผลงานและรับรางวัลครูเกียรติยศในงาน “เสมา 45 เปิดโลกการศึกษาขั้นพื้นฐาน”

4. การคัดเลือกบุคลากรต้นแบบปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้รางวัลครูเกียรติยศจะต้องดำเนินการในรูปของคณะกรรมการอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม

เกณฑ์การประเมินบุคลากรต้นแบบปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้รางวัลครูเกียรติยศ ด้านการจัดการเรียนรู้มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544: 27-34)

1. เกณฑ์การประเมินส่วนนี้ เป็นหนึ่งในสามด้านของการประเมิน โรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และเป็นเกณฑ์เดียวกันที่ใช้ในการประเมินครูแกนนำ เพื่อเป็นต้นแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

2. จุดประสงค์สำคัญในการนำเกณฑ์การประเมินไปใช้คือ ครูใช้ประเมินเพื่อพัฒนาตนเอง และขอรับการประเมินครูแกนนำเพื่อเป็นต้นแบบการปฏิรูปการเรียนรู้

3. ขอบเขตการประเมินกำหนดไว้ 6 ด้าน คือ 1) คุณลักษณะของครู 2) การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ 3) บทบาทครู 4) บทบาทนักเรียน 5) การสร้างสื่อการเรียนรู้ 6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ดังมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

3.1 คุณลักษณะของครู

3.1.1 มีความรัก ความเมตตา เอาใจใส่ ดูแล เอื้ออาทรต่อความทุกข์ สุขของผู้เรียน

3.1.2 ประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามกรอบศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย

3.1.3 มีความรับผิดชอบและตรงต่อเวลา

3.1.4 ใฝ่หาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างทันเหตุการณ์

3.1.5 มีความเชื่อมั่นว่าผู้เรียนมีศักยภาพ และสามารถพัฒนาตนเองได้

3.1.6 มุ่งมั่นปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.2 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

3.2.1 จัดเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ผู้เรียน วิเคราะห์หลักสูตร และปรัชญาเป้าหมายของโรงเรียน ประกอบทุกแผนจัดการเรียนรู้

3.2.2 ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งในส่วนของเป้าหมาย และกระบวนการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล

3.2.3 กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ได้ครบถ้วน และสอดคล้องกัน

3.2.4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้คิด ลงมือปฏิบัติ หากคำตอบอย่างหลากหลาย แสวงหาและสรุปความรู้ด้วยตนเอง

3.2.5 กำหนดให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกทำกิจกรรมตามความถนัดและสนใจ

3.2.6 กำหนดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ หรือทำกิจกรรมทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม โดยครูมีการตรวจสอบ ติดตามและบันทึกการพัฒนาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

3.3 บทบาทครู

3.3.1 จัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้การเรียนรู้ 5 ลักษณะอย่างยืดหยุ่น โดยมุ่งให้เกิดความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข

3.3.2 จัดการเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ทุกขั้นตอน

3.3.3 เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกได้อย่างอิสระ ตามความสามารถเป็นรายบุคคลอยู่เสมอ

3.3.4 กระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการ และใช้แหล่งความรู้ที่หลากหลาย

3.3.5 เป็นแบบอย่างและกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาใช้กระบวนการคิด และกระบวนการปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์อยู่เสมอ

3.3.6 ใฝ่หา และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะในเนื้อหาวิชา และแนวการจัดการเรียนรู้อย่างถูกต้อง แม่นยำอยู่เสมอ

3.3.7 ช่วยพัฒนาเพื่อนร่วมงาน หรือเครือข่าย ให้มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน และแนวการจัดการเรียนรู้ที่ถูกต้องต่อเนื่อง

3.4 บทบาทนักเรียน

3.4.1 นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ของชั้นเรียน และกำหนดแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.4.2 นักเรียนแต่ละคนคิดตัดสินใจเลือกวิธีการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติตามความสนใจ ความสามารถ ร่วมทำงานกลุ่มเป็นอย่างดี

3.4.3 แสวงหาความรู้และคำตอบของปัญหา โดยมีวิธีการและใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และสามารถสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง

3.4.4 คำตอบและผลงานมีความแตกต่างกันตามกระบวนการเรียนรู้ ตามลักษณะบริบทของแต่ละคน

3.4.5 ผลิผลงานและข้อความรู้ที่เกิดผลดีมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

3.5 การสร้างสื่อการเรียนรู้

3.5.1 นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือก หรือผลิตสื่อการเรียนรู้

3.5.2 สื่อมีความเหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมและตัวนักเรียน โดยสื่อมีความหลากหลาย และมีจำนวนเพียงพอกับนักเรียน

3.5.3 นักเรียนได้ใช้สื่อที่หลากหลาย เพื่อแสวงหาความรู้ สร้างความคิด และสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง

3.3.4 มีการประเมินผลการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยครูและนักเรียนร่วมกันประเมิน

3.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

3.6.1 ประเมินผลนักเรียนรอบด้านครอบคลุมเป้าหมายของหลักสูตร

3.6.2 ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและสิ่งที่ต้องการการประเมิน โดยเน้นการประเมินระหว่างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3.6.3 เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ วิธีการ และดำเนินการประเมิน

3.6.4 ให้นักเรียนได้มีโอกาสประเมินตนเอง และประเมินเพื่อน โดยใช้เกณฑ์ที่ตนเองมีส่วนร่วมในการกำหนด

3.6.5 ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ และร่วมประเมินผลนักเรียน

กล่าวโดยสรุป ครูเกียรติยศเป็นบุคลากรต้นแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่มีรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถยึดถือเป็นแบบอย่าง มีผลงานดีเด่นและประสบความสำเร็จเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูทั่วไปได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

อมร (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการสอนของครูภาษาไทยดีเด่นที่ใช้การสอนแบบมุ่งประสบการณ์ ระดับประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสอนและเทคนิคการสอนภาษาไทยแบบมุ่งประสบการณ์ภาษาของครูภาษาไทยดีเด่น ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาจากครูจำนวน 10 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกการสังเกตการสอน แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง และนำไปใช้กับครูที่เป็นประชากรจำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดหมวดหมู่ ตีความ เชื่อมโยงข้อมูล นำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัย ดังนี้ พฤติกรรมการสอนที่ครูภาษาไทยดีเด่นส่วนใหญ่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ การเขียนแผนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน การเตรียมสื่อการสอนก่อนสอน การเตรียมเครื่องมือวัดและประเมินผลก่อนสอน การผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย รวมถึงการจัดทำเอกสารงานธุรการ

ในห้องเรียน และการจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ในส่วนของพฤติกรรมที่ครูภาษาไทยดีเด่น ส่วนใหญ่ปฏิบัติไม่ครบคือ การจัดทำกำหนดการสอน การจัดปายนิเทศ การเล่านิทานผ่านสื่อ การสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา การตรวจผลงานนักเรียน การจัดทำโครงการพัฒนาการเรียน การสอนด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน และพบว่าครูส่วนใหญ่ไม่ได้รับการนิเทศการสอนจากศึกษานิเทศก์

เมธาวิ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการสอนของครูเกียรติยศวิชาภาษาไทย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมของครูเกียรติยศวิชาภาษาไทย ด้านการเตรียมแผนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การใช้สื่อและผลิตสื่อการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ กลุ่มประชากรคือ ครูเกียรติยศภาษาไทย จำนวน 3 คน และนักเรียน 15 คน การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการสังเกตโดยตรงแบบไม่มีส่วนร่วมโดยสังเกตครูเกียรติยศจำนวน 3 คน คนละ 10 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอน แนวการสัมภาษณ์ครูเกียรติยศ และแนวการสนทนากลุ่มกับนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คำร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) พฤติกรรมการสอนของครูเกียรติยศด้านการเตรียมแผนการเรียนรู้ โดยจัดทำกำหนดการสอนและแผนการเรียนรู้ล่วงหน้า จัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เตรียมสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และจัดเตรียมเครื่องมือวัดและประเมินผลล่วงหน้า 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เตรียมความพร้อมด้วยกิจกรรมที่เร้าความสนใจและทบทวนความรู้เดิม จัดลำดับขั้นตอนการเรียนการสอนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติทักษะทางภาษาในรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย มีการสรุปสาระสำคัญของบทเรียนร่วมกับนักเรียนและเปิดโอกาสให้นักเรียน สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง 3) การใช้สื่อและผลิตสื่อการเรียนรู้ ใช้สื่อการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ในระยะเวลาอันสั้นโดยผลิตสื่อการเรียนรู้เองจากเศษวัสดุ 4) บรรยากาศในชั้นเรียน จัดชั้นเรียนได้เหมาะสมกับการเรียนการสอน บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นกันเองอย่างสนุกสนาน มีการเสริมแรงจูงใจนักเรียนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากสื่อการเรียนรู้ และ 5) การประเมินผลการเรียนรู้ มีการประเมินผลระหว่างเรียนและหลังเรียนโดยใช้วิธีการและเครื่องมือวัดที่หลากหลาย ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล

วราศิริ (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่องการเรียนรู้อย่างมีความสุข: การวิจัยรายกรณีครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษา โดยศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การสอนและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้น ประถมศึกษา โดยการเลือกกรณีศึกษาจากครูต้นแบบที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เลือกไว้เป็นครูต้นแบบ เมื่อ พ.ศ.2541 จำนวน 1 ท่าน เป็นครูต้นแบบด้านการเรียนการสอน ภาษาไทย การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร ใช้ระยะเวลาการศึกษา 9 เดือน โดยเป็นครูผู้ช่วย ของครูต้นแบบ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครูต้นแบบ นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหาร โรงเรียน ครูในโรงเรียนและครูเครือข่ายของครูต้นแบบ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัยและ นำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ครูต้นแบบมีคุณลักษณะทั้งภายในและภายนอกที่เหมาะสมต่อการได้รับ รางวัล คุณลักษณะภายใน ได้แก่ มีความสามารถเฉพาะตัวในด้านการสอน มีความทุ่มเท รับผิดชอบ ใฝ่รู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีคุณธรรม จริยธรรมและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ส่วน คุณลักษณะภายนอก ได้แก่ ผู้บริหารสนับสนุนให้การยอมรับ รวมทั้งเพื่อนร่วมงานครอบครัวก็ให้การสนับสนุน นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการสอนที่บูรณาการมาจากทฤษฎีการเรียนรู้หลาย ๆ ทฤษฎี แล้วนำมาปรับใช้เป็นของตนเองโดยมีรูปแบบและพฤติกรรมการสอนดังนี้ คือ มีจิตวิญญาณของ ความเป็นครู ทุ่มเทให้กับงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ในการประพฤติตน ครูมีความ เข้าใจในพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็กแต่ละบุคคล ครูมีความรอบรู้ในเนื้อหาที่สอนมีการ วางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อสร้างความ สนใจของนักเรียน ครูมีสื่อการสอนที่หลากหลาย ทำง่าย ๆ และสอดคล้องกับบทเรียน ครูจัด บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และครูใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลนักเรียนอย่าง หลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินรูปแบบและพฤติกรรมการสอน ของครูสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียน คือ นักเรียนเกิดความ ปิติจากการได้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนอันเนื่องมาจาก นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการฝึกปฏิบัติ มีประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนได้เลือกทำ กิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ นักเรียนได้ แสดงความคิดเห็นและมีโอกาส แสดงความสามารถให้ปรากฏ และนักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล เกิดความภาคภูมิใจ ชื่น ชม และยอมรับในผลงานทั้งของตนเองและผู้อื่น

ผกาพรรณ (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาตนเองของครูต้นแบบ: กรณีศึกษาครู ต้นแบบวิชาคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดลพบุรี

เพื่อศึกษาการพัฒนาตนเองของครูต้นแบบวิชาคณิตศาสตร์ โดยเฉพาะ อุดมการณ์ คุณลักษณะ ความเป็นครู และแรงจูงใจใฝ่พัฒนาตนเองของครูต้นแบบและศึกษากระบวนการจัดการเรียน การสอน วิชา คณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษา โดยการเลือกกรณีศึกษาจากครูต้นแบบที่สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเลือกไว้เป็นครูต้นแบบ จำนวน 2 ท่าน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิง บรรยายด้วยเทคนิคการศึกษาเป็นรายกรณี รวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ และ การวิเคราะห์จากเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลแบบ อุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า ครูต้นแบบทั้งสองท่านเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ในตนเอง ยึดมั่นในหลักการ และมีแนวคิดในการทำงาน คือความตั้งใจที่ต้องการให้นักเรียนได้มีความรู้ ประกอบกับการที่มี คุณลักษณะความเป็นครูคือ มีความตั้งใจ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ใฝ่รู้ รับผิดชอบ ต่อหน้าที่ อุทิศตน ในการทำงาน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี แรงจูงใจที่เป็นตัวชักนำให้ครูต้นแบบพัฒนา ตนเอง ได้แก่ ความต้องการที่จะตรวจสอบการทำงานของตนเองเพื่อเป็นการพัฒนาความก้าวหน้า ใให้กับตนเองในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและได้รับการสนับสนุน จากเพื่อนครู ผู้บริหาร และครอบครัว ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนพบว่า มีการจัดการเรียนการสอน อย่างหลากหลายตามศักยภาพของนักเรียน มีการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า มีการนำเข้าสู่ บทเรียนด้วยกิจกรรมที่เร้าความสนใจนักเรียน ในชั้นสอนมีการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียน ได้ฝึก ปฏิบัติได้ด้วยตนเองและใช้กระบวนการกลุ่ม มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และบูรณาการ กับวิชาอื่น ๆ ชั้นสรุปมีการสรุปสาระสำคัญของบทเรียนร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ใช้สื่อ ประกอบการสอนที่เป็นของใกล้ตัว ซึ่งหาได้ง่ายในชีวิตประจำวัน มีการสร้างบรรยากาศที่ เหมาะสมกับการเรียนรู้ โดยการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและนักเรียน มีการวัด และประเมินผลโดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมใน การประเมิน

งานวิจัยต่างประเทศ

Adams (1983) ศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์คุณลักษณะของครูดีเด่นปี ค.ศ.1984 ในรัฐอิลลินอยส์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาคุณลักษณะและพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครูดีเด่น กลุ่มตัวอย่างเป็นครูดีเด่นและครูผู้สอนจำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน 57 ข้อ ซึ่งถามเกี่ยวกับพื้นฐานทางครอบครัว ความรู้ทางวิชาการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูดีเด่นแตกต่างจากครูผู้สอนทั่วไป โดยครูดีเด่นมีคุณลักษณะ

ด้านการศึกษาหาความรู้ ประสบการณ์ในการทำงาน ความมีชื่อเสียงและการได้รับการยอมรับ ทางด้านวิชาการดีกว่าครูผู้สอนทั่วไปและครูดีเด่นยังมีความเอาใจใส่ รับผิดชอบในการทำงาน การสอน และมนุษยสัมพันธ์ดีกว่าครูผู้สอนทั่วไป

Collier (1987) ศึกษาพฤติกรรมของครูดีเด่นตามความคิดเห็นของครูดีเด่นและนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง โดยให้ครูดีเด่น 177 คน กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลการเรียนดีเยี่ยม 177 คน ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะครูที่ดี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนและครูเห็นตรงกันว่า ครูดีต้องเป็นคนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาที่จะกระตุ้นให้นักเรียนพัฒนาไปถึงจุดสุดยอดตามศักยภาพของเอกัตบุคคล มีความรู้ในสาขาวิชาที่สอนสูง สื่อความหมายกับนักเรียนได้ดี มีความสนใจจดจ่ออยู่ในเนื้อหาวิชาที่สอน และสนุกกับการสอน

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยดังกล่าวมาแล้ว พบว่า เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ พฤติกรรมการสอนภาษาไทยของครูดีเด่น ครูเกียรติยศ และครูต้นแบบในระดับประถมศึกษาเป็นหลักเท่านั้น จากรายงานวิจัยของ อมร (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการสอนของครูภาษาไทยดีเด่นที่ใช้การสอนแบบมุ่งประสบการณ์ ระดับประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พฤติกรรมการสอนที่ครูภาษาไทยดีเด่นส่วนใหญ่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ การเขียนแผน การสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน การเตรียมสื่อการสอนก่อนสอน การเตรียมเครื่องมือวัด และประเมินผลก่อนสอน การผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย สอดคล้อง ผลการวิจัยของ เมธาวิ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการสอนของครูเกียรติยศวิชาภาษาไทย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี พบว่า พฤติกรรมการสอนของครูเกียรติยศด้านการเตรียมแผนการเรียนรู้ โดยจัดทำกำหนดการสอนและแผนการเรียนรู้ล่วงหน้า จัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เตรียมสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และจัดเตรียมเครื่องมือวัดและประเมินผลล่วงหน้า และรายงานวิจัยของวราศิริ (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่องการเรียนรู้ที่มีความสุข: การวิจัยรายกรณีครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษา โดยศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า ครูต้นแบบมีรูปแบบการสอนที่บูรณาการมาจากทฤษฎีการเรียนรู้หลาย ๆ ทฤษฎีแล้วนำมาปรับใช้เป็นของตนเอง โดยมีรูปแบบและพฤติกรรมการสอนดังนี้ คือ มีจิตวิญญาณของความเป็นครู ห่มเทาให้กับงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ในการประพฤติตน ครูมีความเข้าใจในพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็กแต่ละบุคคล ครูมีความรอบรู้ในเนื้อหาที่สอนมีการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงคุณลักษณะของครูเกียรติยศวิชาภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา ในส่วนของพฤติกรรมการสอนด้าน คุณลักษณะของครู การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ บทบาทครู บทบาทนักเรียน การสร้างสื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยทำการศึกษา ประวัติชีวิตควบคู่กับการสังเกตพฤติกรรมการสอนเพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดในทุกช่วงวัยของ ชีวิต และทุกพฤติกรรมการสอนของครูเกียรติยศจะนำไปสู่ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะเพื่อเป็น แนวทางสำหรับครูผู้สอนภาษาไทยสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนเพื่อพัฒนาการสอนภาษาไทยต่อไป